Pregled stanja lovnog turizma na krupnu divljač u Republici Hrvatskoj

Đurašin, Dominik

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:186539

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

PREGLED STANJA LOVNOG TURIZMA NA KRUPNU DIVLJAČ U REPUBLICI HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Dominik Đurašin

Zagreb, rujan, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

Diplomski studij:
Ribarstvo i lovstvo

PREGLED STANJA LOVNOG TURIZMA NA KRUPNU DIVLJAČ U REPUBLICI HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Dominik Đurašin

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nikica Šprem

Zagreb, rujan, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

IZJAVA STUDENTA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, **Dominik Đurašin**, JMBAG 0248044880, rođen 14.05.1994. u Zagrebu, izjavljujem da sam samostalno izradio diplomski rad pod naslovom:

PREGLED STANJA LOVNOG TURIZMA NA KRUPNU DIVLJAČ U REPUBLICI HRVATSKOJ

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

_____
Potpis studenta

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta **Dominik Đurašin**, JMBAG 0248044880, naslova

PREGLED STANJA LOVNOG TURIZMA NA KRUPNU DIVLJAČ U REPUBLICI HRVATSKOJ

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____ , dana

_____ .

Povjerenstvo: potpisi:

1. Izv. prof. dr. sc. Nikica Šprem mentor _____
2. Prof. dr. sc. Zoran Grgić član _____
3. Prof. dr. sc. Milan Poljak član _____

ZAHVALA

Ponajprije se zahvaljujem svom mentoru izv. prof. dr. sc. Nikici Špremu na prihvaćenom mentorstvu i što se ideja o ovoj temi rada mogla ovim putem realizirati.

Zahvaljujem se obitelji koja mi je bila potpora tijekom studiranja, a posebno ocu Zdravku putem kojeg sam zavolio lovstvo i lovnu kinologiju, te se aktivno bavim lovstvom.

Zahvaljujem se i svim kolegama s kojima sam proveo studiranje, a naročito kolegama Nikoli Budaku, mag. ing. agr., Ivanu Pervanu, bacc. ing. agr. i Mariju Zvonimiru Bagariću, bacc. ing. agr. sa kojima sam u međusobnoj suradnji pripremao ispite, odrađivao praktičnu nastavu i družio se u izvannastavnim aktivnostima. Posebna zahvala ide kolegici Teni Radočaj, univ. bacc. ing. agr., koja mi je bila prava podrška i nikad joj nije bilo teško pomoći.

SADRŽAJ

1. Uvod 1
1.1. Cilj rada 1
2. Materijal i metode 2
3. Pregled literature dosadašnjih spoznaja na temu rada 3
3.1. Inozemna literatura 3
3.2. Hrvatska literatura 5
4. Krupna divljač u Republici Hrvatskoj 7
4.1. Jelen obični 9
4.2. Jelen lopatar 10
4.3. Jelen aksis 11
4.4. Srna obična 12
4.5. Divokoza 13
4.6. Muflon 15
4.7. Svinja divlja 17
4.8. Smeđi medvjed 18
5. Lovni turizam 21
5.1. SWOT analiza 21
5.2. Lovna ponuda krupne divljači od strane lovoovlaštenika u RH 23
5.2.1. Cjenici odstrjela krupne divljači i ostalih usluga u lovu od strane lovoovlaštenika u Hrvatskoj 24
5.3. Usporedba lovne ponude krupne divljači u inozemstvu i Hrvatskoj 34
6. Uloga lovačkih udruga/društava na tržištu lovnog turizma 39
7. Zaključak 40
8. Popis literature 41
Životopis 45

Sažetak

Diplomskog rada studenta **Dominik Đurašin**, naslova

PREGLED STANJA LOVNOG TURIZMA NA KRUPNU DIVLJAČ U REPUBLICI HRVATSKOJ

Današnje moderno lovstvo se definira kao gospodarenje lovištem i divljači odnosno uzgoj, zaštita, lov te korištenje divljači i njezinih dijelova i u korelaciji je s aktivnostima koje imaju gospodarsku, turističku i rekreativnu funkciju. Lovni turizam je razvijen iz gospodarske i turističke funkcije lovstva. Krupna divljač je najzastupljeniji segment u ponudi lovnog turizma i pripada joj velika pozornost kao izvoru značajnog prihoda pružatelja lovne usluge. U radu je obrađena lovna ponuda pojedinih lovnih agencija i uspoređena s konkurencijskom iz susjednih i ostalih zemalja Europe. Povoljnija je ponuda u hrvatskim lovištima, a lovni turizam ima dobre temelje za razvoj i unapređenje zbog kvalitetnih trofeja koje nude prirodna staništa u Hrvatskoj, kao i dobre naznake blagog povećanja brojnosti krupne divljači. Lovačke udruge i društva povećavaju svoju prisutnost na lovnom tržištu u društvu specijaliziranih lovnih agencija i obogaćuju ponudu lovnih usluga, a usporedno s tim potencijalno smanjuju cijene odstrjela divljači i ostalih usluga u lovnom turizmu. Poboljšanje infrastrukturnih i marketinških segmenata u lovstvu može podići konkurentnost hrvatskog lovnog turizma.

Ključne riječi: Lovni turizam, krupna divljač, lovstvo, Republika Hrvatska

Summary

Of the master's thesis - student **Dominik Đurašin,** entitled

REVIEW OF HUNTING TOURISM ON BIG GAME SPECIES IN REPUBLIC OF CROATIA

Nowadays modern hunting is defined as hunting and game management, or breeding, protection, hunting and using big game in correlation with activities with economic, touristic and recreative function. We can say that hunting tourism is developed from economic and touristic function. The most common part, hunting tourism has to offer, is big game which is recognised as the source of significant level of income for the hunting service provider. We processed the hunting offer of some hunting agencies and compared them with the ones in other european countries. Compared with other countries, hunting service in Croatia´s hunting grounds is favorable. Hunting tourism has strong ground for further developement and improvement considering quality big game throphies offered by their natural habitat. Also, there is a good indication of a slight increase in number of big game species. Hunting association and societies are increasing their participation on hunting market through society of specialized hunting agencies. By enriching the offer of hunting services, they simultaneously decrease potentional price of big game cull and other hunting tourism services. Improvements in infrastructural and marketing segments in hunting, can increase competitiveness of Croatian hunting tourism.

Keywords: Hunting tourism, big game, hunting, Republic of Croatia

1. Uvod

Kroz povijest čovječanstva lovstvo se razlikovalo na nekoliko načina ovisno u njegovoj svrsi za čovjeka. Razvitkom raznoraznih djelatnosti, mijenjala se i uloga lova i lovstva. Od početnih preživljavanja koja su se održavala lovom do današnjih modernih aktivnosti gdje se lovstvo ne temelji samo na odstrjelu divlje životinje već se definira i kao gospodarenje lovištem i divljači odnosno uzgoj, zaštita, lov te korištenje divljači i njezinih dijelova (Anonimus 2017.). Spomenute moderne aktivnosti se odražavaju kao aktivnosti koje imaju gospodarsku, turističku i rekreativnu funkciju te ulogu zaštite i očuvanja biološke odnosno ekološke ravnoteže prirodnih staništa, divljači te divlje faune i flore (Florijančić i sur. 2010.). Iz gospodarske, turističke i rekreativne funkcije lovstva proizašla je djelatnost lovstva koja je predmet ovoga rada – lovni turizam. Lovni turizam je poseban oblik turizma i sastavni je dio lovstva, a provodi se s namjerom očuvanja i regeneriranja njegovih glavnih motiva i resursa (lovišta i divljač) uz određenu financijsku i materijalnu korist pružatelju odnosno korisniku lovnog turizma (Gačić i sur. 2012.). Lovni turizam objedinjuje pružatelja lovne usluge i lovoovlaštenika koji omogućuje lov na divljač, a tu aktivnost korisnik lovne usluge podmiruje u financijskom obliku. Lovci koji putuju u svrhu lova izvan svojih domicilnih lovišta definiraju se kao lovni turisti (Nygard i Uthardt 2011.). Lovni turist može biti iz domicilne zemlje ili iz inozemstva.

Najatraktivniji lovni turizam se odnosi na lov krupne divljači, gdje se jedinke love radi trofeje, rogova kod divokoze i muflona, rogovlja kod jelena običnog, jelena lopatara, jelena axisa, srne obične (Timarac 2011.), kljova kod divlje svinje te lubanje i krzna kod medvjeda. Hrvatska raspolaže s kvalitetnim fondom krupne divljači što rezultira brojčano primjerenim brojem trofeja koje su plod bioraznolikosti divljači i staništa, što je čini privlačnom i atraktivnom destinacijom za brojne domaće i inozemne lovce (Florijančić i sur. 2010.). Isto tako, naši potencijali u lovstvu i lovnom turizmu nisu ni približno iskorišteni (Tarnaj 2000; Milojica i sur. 2014.).

1.1. Cilj rada

Cilj ovog rada je istražiti trenutačno stanje i ponudu lovnog turizma na krupnu divljač u Hrvatskoj, utvrditi glavne značajke i ekonomsku isplativost ove zajedničke grane lovstva i turizma te definirati prioritetne mjere turističke politike radi podizanja konkurentnosti integralnog hrvatskog turističkog proizvoda.

2. Materijal i metode

U radu su korištene stručna i znanstvena literatura domaćih i inozemnih autora na temu lovnog turizma podvrgnuta analizi i međusobnoj usporedbi, cjenici lovnih usluga i promotivni materijal agencija za lovni turizam u Hrvatskoj i inozemstvu, podaci Središnje lovne evidencije pri Upravi za šumarstvo, lovstvo i drvnu industriju Ministarstva poljoprivrede. Na temelju pregleda literature i prikupljenih podataka izrađena je SWOT analiza hrvatskog lovstva.

3. Pregled literature dosadašnjih spoznaja na temu rada

Obrađena su istraživanja i analize inozemnih i domaćih autora na temu lovnog turizma u korelaciji s lovnim gospodarenjem, ruralnim turizmom, stavovima lokalnog stanovništva prema lovnom turizmu i mišljenju lokalnih lovaca gdje se provodi lovni turizam.

3.1. Inozemna literatura

Wildebrand (2009.) u svom radu o promociji lovnog turizma u sjevernoj Švedskoj utvrđuje da lovni turizam može pomoći u porastu lokalne ekonomije u ruralnim predjelima. Navodi da se zaposlenjem u lovstvu u ruralnim predjelima može donekle oduprijeti emigraciji i nezaposlenosti, ali može pridonijeti ekološkim i socijalnim rizicima. Provodi istraživanje nad 2.110 lovaca gdje ispituje njihova mišljenja o lovnom turizmu. Dolazi do rezultata da ispitanici podupiru lovni turizam jer smatraju da može pomoći u razvitku manjih sredina i dovesti do povećanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih vrijednosti. Većina lovaca je potvrdila da je meso divljači više zastupljenije u njihovom kućanstvu nego meso iz komercijalnog izvora. Lovci koji pozitivno gledaju na lovni turizam smatraju da njegov razvitak može doprinijeti otvaranju novih radnim mjesta, a uz isto mišljenje i s ne-lovcima više podržavaju potrošački lov nego lov za rekreaciju. Smatraju kako lovni turizam na taj način zakonski opravdava korištenje divljih životinja. Unatoč većem pozitivnom mišljenu, dio ispitanika je negativno sagledao prakticiranje lovnog turizma. Navode da se izvršava prekomjeran odstrjel divljači, povećava naknada za zakup lovišta i da se lokalni lovci isključuju iz izvršenja lova. U Švedskim ruralnim krajevima konzumacija mesa losa je zastupljena barem jednom mjesečno u kućanstvima unatoč tome što nitko u kući nije lovac. Bez obzira na lovnu tradiciju stanovništvo konzumira meso divljači.

Ristić i sur. (2013.) izrađuju komparativni pregled lovnog turizma u Češkoj i Mađarskoj i utvrđuju da je njihovo lovstvo među najbolje organiziranim u svijetu. No problem koji se pojavljuje i kod drugih zemalja koje se bave lovnim turizmom, je da se suočavaju s gubitkom određenih vrsta divljači. Smatraju da je nedovoljna i neadekvatna promocija lova i produkata od divljači jedna od glavnih barijera za rast tržišta lovnog turizma. U svrhu povećanja broja lovnih turista potrebno je poboljšati kvalitetu lovne usluge, osobito kvalitetu smještaja i jezičnih vještina zaposlenika u lovnom sektoru. Navode kako 20-30% lovaca Europske unije putuje u inozemstvo radi lova. Kao mogućnost šire ponude lova i produljenja boravka lovaca, predlažu kombinaciju lova različitih vrsta divljači, primjerice jelen lopatar – divlja guska, jelen obični – divlja patka, srna obična – fazan.

Neka od načela održivog razvoja lovnog turizma u regiji Vojvodine, Marković i sur. (2012.) prezentirali su na način da je za razvitak lovnog turizma potrebno razvijati kvalitetna lovišta s atraktivnim vrstama divljači, kvalitetnim trofejnim vrijednostima i očuvanim prirodnim okolišem. Također, moguće je kroz lovni turizam osigurati financijska sredstva koja rade na principu samo-održavanja lovišta i divljači.

Kallai i sur. (2016.) provode istraživanje marketinga lovnog turizma putem interneta u Mađarskoj. Temelje se na stavu da bi uz ponudu lova divljači, pružatelji usluga trebali svoj asortiman usluga proširiti na ne-lovne usluge koje prate lov. Primjerice, putem online marketinga lovačke kuće se mogu uz dobar marketing i prezentaciju ponuditi i za boravak planinara, obitelji s djecom, za vjenčanja na otvorenom, konferencije različite tematike, teambuilding različitih tvrtki. Ponuda foto-lova i razgledavanja lovišta te prezentacija stečenih trofeja turistima uz gastronomsku ponudu jela od divljači može uvelike doprinijeti razvoju lovnog turizma.

Camara i Munteanu (2016.) u istraživanju o iskoristivosti lovnog i ribolovnog turizma u Rumunjskoj utvrđuju jedan od glavnih problema za lovoovlaštenika, krivolov. Trofejno vrijedna grla koja su dosegla gospodarsku zrelost i u čiji su se uzgoj i zaštitu uložile godine rada u lovištu, odstrjeljuju se ilegalno od strane krivolovaca i direktno se nanosi ogromna šteta lovoovlašteniku. Navode kako bi lovoovlaštenici koji se bave lovnim turizmom trebali surađivati sa različitim turističkim agencijama i lokalnim vlastima glede promocije njihove ponude. Zaključuju kako su ulaganja u cestovnu infrastrukturu unutar lovišta također bitna. Poželjni su lovni aranžmani koji nude oblik turizma koji se temelji na promatranju divljih životinja putem fotografija i videozapisa.

Crosmary i sur. (2015.) navode kako loše gospodarenje stručnih osoba može negativno utjecati na održivost lova na trofejna grla u lovnom turizmu i ugroziti opstanak lovnih vrsta prekomjernim odstrjelom.

Bioraznolikost pozitivno utječe na dolazak individualnih turista, time bogatija ponuda lovne divljači u lovištu može poticati veći dolazak lovnih turista s visokom platežnom moći, utvrđuju Freytag i Vietze (2010.).

Naidoo i sur. (2016.) u svojim istraživanjima u Namibiji navode da su lov i turizam usko povezani i pružaju lokalnim zajednicama određenu ekonomsku korist. Zabranom lova na trofejnu divljač, pojedini konzervacijski odjeli u zemlji ne bi mogli podmiriti svoje operativne troškove jer se djelomično financiraju od lovnog turizma. Zaključuju da lovni turizam pruža dobrobit za očuvanje prirodne flore i faune.

Mayaka i sur. (2005.) u istraživanju u Sjevernom Kamerunu utvrđuju da korištenje divljači uključuje promatranje, prodaju žive divljači i lov zbog trofeje i/ili mesa. Navode da bi ovlašteno tijelo države za izdavanje koncesije za lovište trebalo koncesije davati na duže od 5 godina, radi dosezanja gospodarske starosti divljači koja je kod svih vrsta krupne divljači iznad 5 godina. Zbog manjka davanja financija od zarade lovnim turizmom lokalnoj zajednici, ona smanjuje podršku za lovni turizam.

3.2. Hrvatska literatura

U radu o razvoju lovnog turizma kao novoj perspektivi ostvarenja konkurentnosti ruralne Hrvatske, Milojica i sur. (2014.) su utvrdili da je Hrvatska vlasnik većeg dijela lovišta koja su pod jurisdikcijom ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva. Lovišta se najčešće daju u zakup raznim lovačkim društvima ili privatnicima koji organiziraju komercijalne lovove na sitnu i krupnu divljač. Prema njihovom mišljenju, gotovo sva područja Hrvatske raspolažu bogatim fondom divljači. Ovaj oblik turizma predstavlja novu mogućnost razvoja ruralnih područja Hrvatske i novog oblika turističkog proizvoda.

Florijančić i sur. (2010.) navode u svom preglednom radu da je značajan problem u razvoju lovnog turizma, kao prioritetnog i financijski dohodovnog segmenta u lovstvu, u kompliciranoj zakonskoj regulativi. Posebno navode lovačke udruge i društva, koji trebaju prilagoditi i međusobno uskladiti provođenje Zakona o lovstvu, Zakona o udrugama, Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, Zakona o oružju, Zakona o hrani, Zakona o zaštiti prirode, Zakona o šumama, Zakona o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o veterinarstvu te brojnih drugih (pod)zakonskih akata. Navedeno se u praksi pokazalo teško provedivim. U usporedbi sa zemljama u okruženju uočava se nejednako vrijeme lovostaja na pojedine životinjske vrste, što hrvatski lovni turizam stavlja u tržišno neravnopravan položaj s okolnim zemljama. Isto tako, strani turisti ukazuju na probleme s oružjem i odstrijeljenom divljači na graničnim prijelazima, nedostatak ovlaštenih objekata za pregled divljači, kompliciranu birokraciju i administraciju itd. Upućuju da je lovni turizam podložan brojnim problemima, kako iz perspektive domaćih, tako i stranih lovaca, a posebice potencijalno zainteresiranih za bavljenje lovnim turizmom.

S druge strane, lovni turizam zahvaljujući svojoj tradiciji te očuvanim prirodnim resursima primjerice u istočnoj Hrvatskoj ima izvrsnu perspektivu. Stoga ga je nužno ugraditi te snažno poduprijeti u razvojnoj strategiji hrvatskog turizma, posebice na području slavonskih županija. Navode kako je potrebno lovoovlaštenike rasteretiti nepotrebno komplicirane administracije. Prilagoditi i uskladiti propise, a one koji ozbiljno žele razvijati lovni turizam primjereno financijski stimulirati. Značajno poboljšati institucionalno obrazovanje kadrova, kao i edukaciju lovaca i lovnih pratitelja. Marketinškim aktivnostima u inozemstvu isticati prednosti Hrvatske kao lovne destinacije, te poticati i razvijati specijalizirane agencije. Povezati lovni s drugim oblicima ruralnog turizma (posebice) npr. ekoturizmom, seoskim turizmom i sl.

Osmisliti lovu alternativne aktivnosti u prirodi, kao npr. obuka lovačkih pasa, fotosafari, promatranje ptica, jahanje i drugi sportsko rekreacijski sadržaji. Razvojem lovstva odnosno lovnog turizma kao prepoznatljive gospodarske grane u Hrvatskoj, mobilizirati će se i druge prateće gospodarske aktivnosti, a time ostvariti i značajniji pozitivni financijski učinak.

Tarnaj (2000.) navodi kako su današnji lovoovlaštenici u velikoj većini apsolutno zaslužni za pozitivna kretanja na planu poboljšanja lovnog gospodarstva u Hrvatskoj. Ulažu sredstva i trud na objekte lovne infrastrukture i na podizanje populacije matičnih fondova divljači. Opće stanje lovišta u Hrvatskoj jasno pokazuje na progresivan rast i razvoj u svim aspektima gospodarenja. Lovno - turistički proizvod iz godine u godinu sve je prisutniji na tržištima koja i te kako znaju specifičnosti i prirodno - stanišne mogućnosti hrvatskih lovišta. Pojedinačno najveći lovoovlaštenik u zemlji su „Hrvatske šume“. Mnoga lovišta u „Hrvatskim šumama“ posluju s tradicionalnom klijentelom, no na tome području valja prionuti u zajednicu s turističkim i lovno - turističkim agencijama iz zemlje i inozemstva bržem i osmišljenijem nastupu.

Lovačko - turistička klijentela u svijetu raste proporcionalno rastu standarda. Sve je više safari klijentele visoke platežne mogućnosti. Za takav izazov potrebno se pripremati ulaganjima u lovno - turističku infrastrukturu, osposobljavati kadrove, osmišljavati turističku ponudu uz istodobno čuvanje autentične prirodne osobitosti i etničko - etnoloških vrijednosti. Nije na odmet upozoriti da se takav oblik turističkog proizvoda u pravilu stvara i realizira u ruralnom okruženju, što znači da pozitivni učinci takve potrošnje unaprjeđuju strukturu prihoda ruralnog stanovništva.

4. Krupna divljač u Republici Hrvatskoj

Bogate površine šuma koje se nalaze na kopnenom području Hrvatske prožete su dobrim dijelom kvalitetnim vodenim sustavima u vidu rijeka, jezera, šumskih izvora i potoka. Omogućavaju krupnoj divljači prostor za obavljanje svojih prirodnih potreba: uzimanje hrane, korištenje zaklona, mir i prostor za razmnožavanje.

Brojnost pojedinih vrsta krupne divljači je u blagom porastu dok dio ima stagnirajuću tendenciju zadnjih godina. Veća brojnost divljači u lovištima pruža lovoovlaštenicima nekoliko varijanta koje adekvatnim gospodarenjem mogu usavršiti i plasirati na lovno tržište u smislu turističkog proizvoda. Konkretnije, jedna od varijanta je da selektivnim odstrjelom kod muške populacije kroz godine iz profiliraju grla trofejne vrijednosti koje će kasnije moći pružiti kao lovnu ponudu pojedinačnim lovnim turistima. Druga varijanta zahvaljujući povećanju broja divljači, primjerice divlje svinje, nudi grupama lovnih turista određen broj divljih svinja za lov u skupnim lovovima na divlje svinje koji su već standardno atraktivni široj populaciji lovaca.

Krupna divljač u smislu Zakona o lovstvu su životinjske vrste:

- jelen obični (*Cervus elaphus* L.)
- jelen lopatar (*Dama dama* L.)
- jelen aksis (*Axis axis* L.)
- srna obična (*Capreolus capreolus* L.)
- divokoza (*Rupicapra rupicapra* L.)
- muflon (*Ovis aries musimon* Pall.)
- svinja divlja *(Sus scrofa* L.)
- smeđi medvjed (*Ursus arctos* L.)

Izvor: https://www.zakon.hr/z/422/Zakon-o-lovstvu Pristupljeno 19.08.2018

Tablica 4.1. Matični fond i odstrjeljena krupna divljač prema vrsti u lovnoj sezoni 2016./2017.

Vrsta divljači	Matični fond	Broj odstrjeljenih grla
Jelen obični	16.923	3.353
Jelen lopatar	1.946	879
Jelen aksis	74	15
Srna obična	65.936	15.389
Divokoza	1.097	120
Muflon	2.129	515
Svinja divlja	27.327	26.797
Smeđi medvjed	937	127

Izvor: http://www.mps.hr/hr/sume/lovstvo/sredisnja-lovna-evidencija Pristupljeno 20.08.2018., Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u RH (Bišćan i sur. 2018.)

Tablica 4.2. Period lova na krupnu divljač u Republici Hrvatskoj.

Vrsta divljači		Period lova
Jelen obični	Jelen	od 16. kolovoza do 15. veljače
	Košuta	od 1. rujna do 15. siječnja
	Tele	od 1. rujna do 28./29. veljače
Jelen lopatar	Jelen	od 16. rujna do 15. siječnja
	Košuta	od 1. listopada do 31. siječnja
	Tele	od 1. listopada do 28./29. veljače
Jelen aksis	Jelen	kada ima očišćene i zrele rogove
	Košuta	kada nije visoko bređa
	Tele	nema lovidbe
Srna obična	Srnjak	od 16. travnja do 30. rujna
	Srna i lane	od 1. rujna do 31. siječnja
Divokoza		od 1. listopada do 31. siječnja
Muflon	Muflon	cijelu godinu
	Muflonka i janje	od 1. kolovoza do 31. prosinca
Svinja divlja	Vepar, nazime i prase	cijelu godinu
	Krmača	kada nije visoko bređa ili ne vodi sitnu mladunčad
Smeđi medvjed		od 16. veljače do 15. svibnja od 16. rujna do 15. prosinca

Izvori: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_05_67_2068.html, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_05_44_1033.html, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_04_34_657.html, Pristupljeno 19.08.2018., Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u RH (Bišćan i sur. 2018.)

4.1. Jelen obični

Najcjenjenija vrsta krupne divljači u Hrvatskoj zasigurno je „kralj“ naših šuma - Jelen obični. Početkom 16. stoljeća na temelju dekreta kralja Vladislava II., lov na jelene i ostalu plemenitu divljač dozvoljava se samo plemićima (Tarnaj 2000.) što ide u prilog vrijednosti i statusu jelena običnog.

Rasprostranjen je po većim šumskim kompleksima uz vodotoke Save, Drave i Dunava odnosno po regijama Slavonije, Baranje i Podravine. Na tim područjima obitavaju jeleni veće biomase i jačih trofejnih vrijednosti. Za jelene koji naseljavaju Gorski kotar, Učku, Ćićariju, Risnjak, Kalnik i Žumberak se ustalio naziv „kraški jelen“.

Slika 4.1.1. Mužjak jelena običnog.
Izvor: http://www.chovzvirat.cz/zvire/2896-jelen-evropsky-drive-lesni/ Pristupljeno 19.08.2018.

Masa mužjaka varira od 125 do 250 kg, dok je košuta znatno manje mase od 70 do 150 kg (Grospić i sur. 2011.). Parenje jelena običnog počinje u nizinskim staništima u kolovozu i rujnu, a u planinskim nešto kasnije, u rujnu i listopadu. Za to vrijeme mužjak okuplja svoj harem od više košuta, a glasa se snažnim rikanjem pa se prema toj radnji parenje naziva „Rika“. Za lovce je to najatraktivniji period lova pa se mnogi lovno - turistički aranžmani koji sadrže lov jelena običnog ugovaraju upravo u periodu parenja.

Nacionalni prvak Republike Hrvatske stečen je odstrjelom 2003., u otvorenom lovištu broj: VII/15 „Zapadna Garjevica“, Bjelovarsko-bilogorska županija. Trofej je ocijenjen sa 261,81 CIC točkom i verificiran u Kamenici 2003. godine (Frković 2017.).

4.2. Jelen lopatar

Jedna od vrsta jelena koja je unesena na područje Hrvatske je jelen lopatar. Naziva se i jelen lanjac ili šarenjak po svom specifičnom izgledu gdje je ljetna dlaka svijetlo crvenkasto-smeđe boje prožeta bijelim pjegama, a zimska dlaka je sivo-smeđa s bijelim pjegama (Grospić i sur. 2011.). U početku svog obitavanja na našim prostorima korišten je kao divljač za uzgoj u gaterskom i farmskom uzgoj. Kroz desetljeća njegova se populacija proširila na otvorena lovišta i neke otoke. Divljač je skromnih životnih potreba, ne kaljuža se za razliku od jelena običnog. Odrasli mužjak ima masu od 70 do 110 kg, dok je ženka od 30 do 60 kg.

Današnja populacija obitava na Brijunima gdje je unešen 1911. (Reindl i sur. 2011.). Prisutan je na području Kunjevaca, Đakova, Hrvatske Dubice, Iloka, Kutjeva i Krndije, a otočke populacije obitavaju na Rabu, Lošinju i Cresu gdje su 2 jelena i 4 košute introducirani 1966. (Frković 2014.).

Slika 4.2.1. Mužjak jelena lopatara

Izvor: http://www.energijapozitiva.com/jelen-lopatar/ Pristupljeno 19.08.2018.

Kao što je navedeno i kod jelena običnog, vrhunac lova na jelena lopatara je rika. Proteže se kroz listopad jačim intenzitetom u prvoj polovici mjeseca i slabijeg je tonaliteta od jelena običnog.

Najjači trofej jelena lopatara dolazi iz otvorenog lovišta, broj: VII/15 „Zapadna Garjevica“, Bjelovarsko-bilogorska županija. Odstrjeljen je 2004., a ocijenjen sa 212,34 CIC točki i verificiran u Kamenici 2005. godine (Frković 2017.).

Za spomenuti je i da na nacionalnoj ljestvici rogovlja jelena lopatara prednjače lopatari odstrjeljeni u Zapadnoj Garjevici, Iloku i Kunjevcima, što je pokazatelj kvalitetnog gospodarenja tom divljači u navedenim područjima.

4.3. Jelen aksis

Posljednji jelen iz porodice pravih jelena (*Plesiometacarpalia*) koji obitavaju na području Hrvatske je jelen aksis. Prvo pojavljivanje bilježi 1911. godine na Brijunima gdje je introduciran iz Njemačke (Šprem i sur. 2008.). Sa Brijuna se usporedo s velikom akcijom introdukcije ove tropske divljači u više kontinentalnih lovišta Hrvatske (Macelj, Posavlje, Zelendvor, Božjakovina, Zlatar, Sljeme) tijekom ožujka 1953. godine u organizaciji Šumskog gospodarstva "Viševica" Rijeka izvršio unos jelena aksisa na dvije lokacije otoka Cresa. U mjesto Tramontana na sjeveru otoka (4 jelena i 8 košuta) i Punta Križa na zapadu (4 jelena i 7 košuta). Zatim na otok Plavnik (4 jelena i 6 košuta) i u Bribirsku šumu iznad Crikvenice (2 jelena i 7 košuta). Ukupno 14 jelena i 28 košuta (Frković 2014.).

Slika 4.3.1. Mužjak jelena aksisa
Izvor: http://www.cazaysafaris.com.ar/biggame Pristupljeno 19.08.2018.

Već nakon dvije godine broj ispuštenih rasplodnih grla smanjio se za 18 grla ili 55%, dok se na području Tramontane (o. Cres) i Bribirske šume nije održao nijedan primjerak. Introducirani jelen aksis brojčano je uznapredovao samo na području Punta Križa gdje je već 1955. g. počelo izlovljavanje. Unosom atraktivnijeg muflona i

jelena lopatara 1962. i 1966.g. na isto područje brojnost aksisa iz godine u godinu se smanjivala da bi posljednji primjerci bili osmotreni ranih devedesetih godina prošlog stoljeća.

U istraživanju o jelenu aksisu u Nacionalnom parku Brijuni, Šprem i sur. (2008.) utvrđuju kako razdoblja teljenja jelena aksisa tijekom godine ukazuju na tri dobro izražena termina parenja i to siječanj-veljača, srpanj-kolovoz i listopad-studeni. Kod većine košuta estrus se javlja vrlo brzo nakon prethodnog telenja. Gravidnost košuta traje 7 do 7,8 mjeseci, a 85% košuta se teli u razdoblju od 1. ožujka do 31. rujna. Sedam redova bijelih pjega po tijelu i rogovlje stupnja „šesterca“ karakteriziraju mužjake jelena aksisa. Populacija jelena aksisa na području Nacionalnog parka Brijuni je stabilna, relativno brojna (oko 100 grla) i aklimatizirana, te je kao rasplodni materijal vrlo pogodna za naseljavanje u ograđena lovišta i uzgajališta divljači.

Trofej nacionalnog prvaka rogovlja jelena aksisa stečen je 2012. godine u otvorenom lovištu broj: VIII/6 „Kalifront“ na području Primorsko-goranske županije. Trofej je ocijenjen sa 342,70 CIC točaka i verificiran u Zagrebu 2013. godine (Frković 2017.).

4.4. Srna obična

Posljednja vrsta divljači iz porodice Jelena (Cervidae) koja obitava u Hrvatskoj je ujedno i autohtona vrsta - Srna obična. Srnu običnu jedinu ubrajamo u grupu takozvanih nepravih jelena (*Telemetacarpalia*) (Janicki i sur. 2007.).

Srna obična nastanjuje gotovo cijeli teritorij Hrvatske, od čega najviše kontinentalni dio te je pri tome uz divlju svinju najzastupljeniji predstavnik krupne divljači (Janicki i sur. 2007.). Prema tjelesnim karakteristikama srna obična je punorožac koji dostiže tjelesnu masu od 20 do 30 kg, a naraste u visinu do 75 cm (mjereno do grebena), odnosno u dužinu do 140 cm. Kao i svi punorošci, i srnjaci mijenjaju rogovlje svake godine u pravilnim ciklusima, pri čemu rogovlje počinje rasti obično u studenom (Grospić i sur. 2011.). Parenje je od srpnja do kolovoza, kada mužjaci zauzimaju vlastite teritorije koje brane od drugih mužjaka i na kojima spremno dočekuju ženke (Konjević 2008.). Kao i kod ostalih vrsta porodice Jelena, parenje je najatraktivnije za lov. Vrlo često se prilikom lova koristi dozvoljeni način vabljenja u kombinaciji sa šuljanjem („pirš“), te dočekom na zemlji ili s visoke čeke. Mnogi lovni turisti odabiru parenje srne obične ili početak lovne sezone od 16. travnja za ugovaranje svojih lovnih aranžmana.

Slika 4.4.1. Ženka i mužjak srne obične

Izvor: https://www.slo-foto.net/hr/galerija_slika-123590.html Pristupljeno 20.08.2018.

Trofej nacionalnog prvaka rogovlja srne obične odstrjeljen je 2009. godine u otvorenom lovištu broj: XIV/20 „Podravlje“ na području Osječko-baranjske županije. Trofej je ocijenjen sa 196,98 CIC točaka i verificiran u Dardi 2013. godine (Frković 2017.).

4.5. Divokoza

Jedina autohtona vrsta iz porodice šupljorožaca (Bovidae) je divokoza. Reintroducirana je na izvorna stara staništa Biokova u razdoblju od 1964. do 1969. godine, kad je iz Bosne i Hercegovine, sa Čvrsnice i Prenja uneseno 48 jedinki. Danas biokovska populacija divokoze predstavlja najbrojniju i najstabilniju populaciju u Hrvatskoj, a brojnost se procjenjuje na 350 do 400 jedinki (Šprem i sur. 2011.).

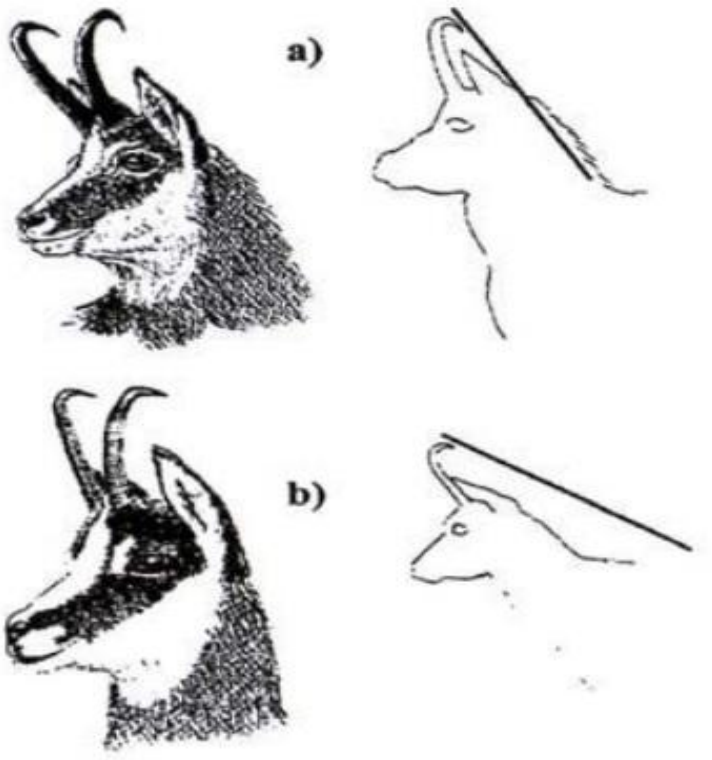
Obavljena je uspješna reintrodukcija divokoze na sjeverni Velebit, koja je u organizaciji tadašnjeg Republičkog zavoda za zaštitu prirode u Zagrebu i Šumskog gospodarstva Senj provedena u dva navrata, u jesen 1974. s unesenih 10 divokoza iz Prenja (BiH) i u jesen 1978., s 5 rasplodnih divokoza iz Kamniških Alpi (Slovenija) (Frković 2008.).

Uz Biokovo i sjeverni Velebit, Grubešić (2006.) utvrđuje još jedno glavno uzgojno područje za divokozu: uzgojno područje Gorskog kotara. Navodi još dva moguća uvjetna uzgojna područja za divokozu: Učka i Dinara. Uz navedene glavne populacije, manje izoliranu populaciju divokoza nalazimo u Hrvatskom zagorju na području Cesargradske gore. Povremeno se pojavljuje i na širem području Žumberka.

Slika 4.5.1. Ženka i jare divokoze
Izvor: http://www.lovac.info/media/k2/items/cache/27b4dac4cac8bcf3255136d4db9d8a57_XL.jpg
Pristupljeno 20.08.2018.

Tjelesna masa odraslih jedinki je do 40 kg kod mužjaka i 35 kg kod ženke. Specifičnost divokoze je što i mužjak i ženka nose rogove koje ne odbacuju, kao što je slučaj kod punorožaca koji svake godine odbacuju rogovlje. Svake godine dio roga ponovo izraste i prema godišnjem prirastu roga koji se naziva „god“ se može ustanoviti starost jedinke. Izgled rogova je različit kod mužjaka i ženke, a očituje se po kutu zakrivljenosti kuke u odnosu prema osi roga i njezinoj dužini. Uglavnom se s velikom sigurnošću može utvrditi spol jedinke. Kuke mužjaka najčešće su više zavinute i veće duljine od kuka ženke (Slika 4.5.2.)(Janicki i sur. 2007).

Slika 4.5.2. Zavinutost kuka: a) mužjak i b) ženka
Izvor: Janicki i sur. (2007.) Zoologija divljači. Sveučilište u Zagrebu, Veterinarski fakultet, Zagreb.

Kategoriju zlata s 120,13 CIC točaka u Hrvatskoj ostvario je trofej divojarca 2007. godine stečen u otvorenom lovištu broj: IX/17 „Sv. Juraj“ u Ličko-senjskoj županiji. Verifikacija trofeja je odrađena u Senju 2008. godine (Frković 2017.).

4.6. Muflon

Drugi predstavnik iz porodice šupljorožaca koji ima alohtoni status na području Hrvatske je muflon. Unesen je početkom 20.-og stoljeća na Brijune, odakle je proširen na sredozemno (Biokovo, Pelješac, Senj, Cres, Dugi otok) i kontinentalno (Psunj, Papuk, Kunjevci, Moslavinu, Petrova gora) područje Hrvatske i u mnoga ograđena lovišta i gatere (Janicki i sur. 2007.).

Mufloni su biljojedi skromnih zahtjeva, vole pašnjačke predjele i brst pa se njihova prehrana sastoji uglavnom od trave i mahunarki. Koristi lišće, grmlje, bobice, voće, žir, gljive i lišajeve (Marchand i sur. 2013.). Mužjaci mogu dosegnuti masu do 50 kg, a ženke do 40 kg.

Krapinec i sur. (2013.) su u usporedbi trofeja europskog muflona iz sredozemnog i kontinentalnog dijela Hrvatske, gdje su analizirali trofeji iz lovišta VIII/6 „Kalifront“ i IX/17 „Sv. Juraj“ sa sredozemnim tipom staništa i trofeji iz lovišta VII/4 „Garjevica“ i XII/15 „Psunj“ sa kontinentalnim tipom staništa utvrdili kako mufloni iz sredozemnog dijela Hrvatske u medalju „ulaze” u prosjeku s navršene 3 godine

života, oni s Garjevice s 4 godine, a sa Psunja s 5 godina. Dostizanje kapitalne trofejne vrijednosti kod ovnova s kontinenta kasni barem jednu godinu u odnosu na sredozemne populacije. U uvjetima toplije klime prihrana muflona ne doprinosi znatno povečanju trofejnih vrijednosti. S lovnogospodarskog gledišta je uočljivo kako je uzgoj muflona u sredozemnim staništima isplativiji zbog nižih troškova prihrane.

Budući da lovački trofej predstavlja najskuplji, ali i najatraktivniji derivat divlje životinje, razumljivo je kako su u većini europskih lovišta u kojima se gospodari muflonom provedena detaljna istraživanja o morfologiji rogova kako bi se selekcionirala što kvalitetnija trofejna grla (Krapinec i sur. 2006.), što daje mogućnost veće ponude trofejnih grla na lovno-turističkom tržištu.

Slika 4.6.1. Mužjaci muflona

Izvor: http://florayfaunaandalucia.blogspot.com/2015/07/el-muflon.html Pristupljeno 20.08.2018.

Prema nacionalnoj ljestvici trofeja rogova muflona, najbolji trofej dolazi iz lovišta VIII/6 „Kalifront“, u Primorsko-goranskoj županiji. Muflon čiji su rogovi ocijenjeni sa 237,15 CIC točaka, odstrjeljen je 2008. godine, a verificiran u Dardi 2009. godine. Prema istoimenoj ljestvici najbolje trofeje dolaze upravo iz lovišta VIII/6 „Kalifront“ te lovišta XIX/10 „Sv. Ilija Orebić“, IX/17 „Sv. Juraj“ i VII/15 „Zapadna Garjevica“ (Frković 2017.).

4.7. Svinja divlja

S izuzetkom većeg broja otoka, svinja divlja je autohtona divljač na praktički cjelokupnom teritoriju Hrvatske (Tončić i sur. 2006.). Populacija svinje divlje u zadnjih petnaestak godina doživjela je veliku ekspanziju širom svijeta, a posebice u Europi i u Hrvatskoj (Šprem i sur. 2007.).

Svinja divlja u Hrvatskoj tradicionalno predstavlja vrlo atraktivnu i najzastupljeniju lovnu divljač. Povijesno gledano, tijekom tradicionalnog uzgoja svinja u šumama, tzv. žirenja, relativno je često dolazilo do kontakta divljih i pitomih svinja pa i parenja (Tončić i sur. 2006.). Promjena genetske strukture svinje divlje u najvećoj mjeri javila se kao posljedica Domovinskog rata, kada su domaće pasmine svinja u većem broju ušle u većinu hrvatskih lovišta (Šprem i sur. 2007.).

Posljedica neželjenog križanja vidljiva je u pojavi fenotipski potpuno različitih životinja, promjeni vremena prasenja i smanjenju trofejne vrijednosti (Šprem i sur. 2007.). Krapinec i sur. (2011.) navode u obradi literature njihovog rada kako na križanje s domaćim svinjama može ukazati podatak da veprovi koji imaju veću masu ujedno imaju i manje kljove što je pretpostvka križanja, dok veprovi iste starosti, a manje mase, imaju veće kljove što je odlika genetski čiste populacije svinje divlje.

Šprem i sur. (2007.) u istraživanju o fenotipskim osobinama divljih svinja i križanaca s divljom svinjom utvrđuju kako rezultati vanjskih obilježja životinja pokazuju da su neke osobine identične za obje skupine (boja kože, položaj papaka), neke osobine se djelomično razlikuju (boja dlake i papaka, razvijenost nogu), dok se svojstva potpuno razlikuju za položaj ušiju. Veliku signifikantnu razliku utvrdili su za svojstvo duljine dlake. Utvrđene su razlike i za sljedeća svojstva: duljina glave, uha i repa, visina prednje noge do vrha lopatice, te visina stražnje noge do preponskog prevoja i kuka.

Do sada su Hrvatskoj visoko kapitalna grla (grla koja su dala trofej ocijenjen u kategoriji zlatne medalje prema CIC-ovom sustavu ocijenjivanja) odstrjeljivana uglavnom u gorskim i brdskim krajevima (Lika), odnosno po relativno izoliranim otočkim populacijama (Krk). Iz tih krajeva se i danas hvataju živa grla kako bi se ispuštala u lovišta (uglavnom u ograđeni prostor) diljem Hrvatske (Krapinec i sur. 2011.).

Trofejno jake vrijednosti kljova svinje divlje privlače lovne turiste i svakako je za uzeti u obzir potencijal takvih lovišta i podneblja koje mogu omogućiti odstrjel kapitalnog grla. Problem križanja svinje divlje i domaće svinje probati svesti na minimum kako bi se omogućilo razmnožavanje genetski najčišće populacije.

Slika 4.7.1. Mužjak svinje divlje
Izvor: https://wallpaperscraft.com/download/fangs_piglet_snow_winter_wild_boar_85379/1920x1080
Pristupljeno 20.08.2018.

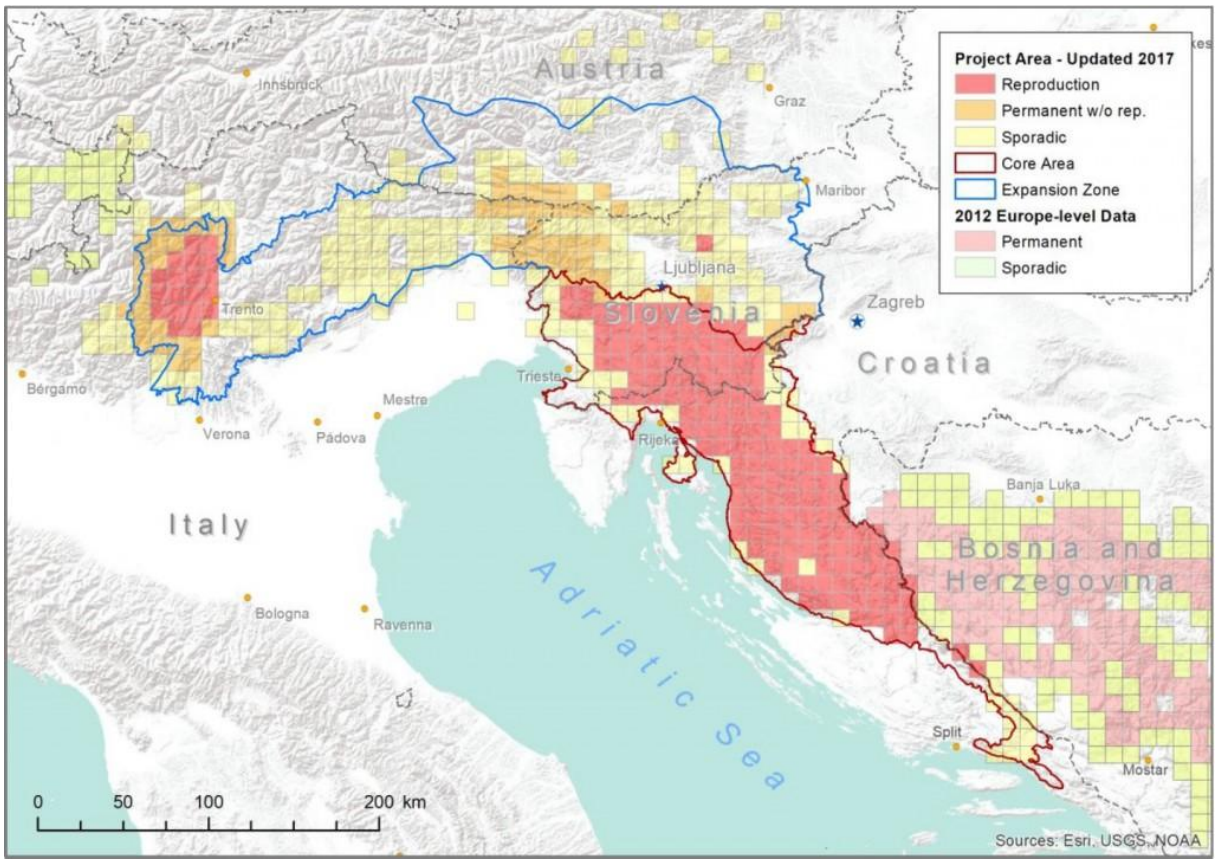
Istu činjenicu o jačim trofejima kljova iz gorskih, brdskih i relativno izoliranih otočkih populacija potvrđuje i nacionalna ljestvica trofeja kljovi svinje divlje. Od prvih 40 najboljih trofeja najviše pozicija, ukupno 21, zauzimaju Ličko-senjska županija sa 13 i Primorsko-goranska županija sa 8. Nacionalni prvak odstrjeljen je 1994. godine u lovištu broj: IX/109 „Perušić“, Ličko-senjske županije. Ocijenjen je sa 149,25 CIC točki i verificiran u Budimpešti 1996. godine (Frković 2017.).

4.8. Smeđi medvjed

Smeđi medvjed jedan je od predstavnika velikih zvijeri koje obitavaju na području Hrvatske. Zaštićen je lovostajem i svrstan u kategoriju krupne divljači. Njegovo gospodarenje se izvršava „Akcijskim planom gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj“. Akcijski plan se donosi za svaku lovnu godinu od strane Nacionalnog povjerenstva za izradu Plana gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj.

Potvrđivanjem Bernske konvencije 2000. godine Hrvatska je preuzela obveze u pogledu gospodarenja smeđim medvjedom, osnovni zadatak i obveza je izrada, donošenje i provođenje Plana gospodarenja smeđim medvjedom (Bišćan i sur. 2018.).

Rasprostranjenost mu se dijeli na područje stalnog i područje povremenog obitavanja.

Slika 4.8.1. Rasprostranjenost smeđeg medvjeda u sklopu projekta "LIFE DINALP BEAR" (stanje od 2012. do 2016. godine).

Izvor: http://dinalpbear.eu/smedi-medvjed/rasprostranjenost-vrste/ Pristupljeno 23.08.2018.

Autori Plana gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj, svake godine donose smjernice gospodarenja medvjedom za nadolazeću lovnu sezonu. „Mjere akcijskog plana“ propisuju odgovarajuće odstrjelne kvote u kombinaciji s gubicima.

Smeđi medvjed je vrlo atraktivna lovna vrsta krupne divljači koja se može komercijalno loviti u Hrvatskoj. Glavninu kvote izlučenja smeđeg medvjeda iz lovišta čini odstrjel. Određeni postotak su gubici koji se odnose na stradavanje u željezničkom i cestovnom prometu, iscrpljenost same životinje, krivolov i bolesti. Lovoovlaštenici koji imaju pravo odstrjela smeđeg medvjeda, najčešće odstrjel nude kroz lovnu ponudu na lovnom tržištu. Pod trofejom kod smeđeg medvjeda se smatraju njegova lubanja i krzno. Frković (2017.) navodi nacionalne prvake u kategoriji krzna i lubanje smeđeg medvjeda, gdje je s 552,79 CIC točkom ocijenjeno krzno stečeno 2010. godine u lovištu broj: VIII/110 „Crna gora“ u Primorsko-goranskoj županiji. U lovištu broj: IV/11 „Velika Kapela“ u Karlovačkoj županiji 2009. godine odstrjeljen medvjed čija je lubanja ocijenjena s 63,80 CIC točke.

Slika 4.8.2. Ženka i mladunče smeđeg medvjeda

Izvor: http://www.lovac.info/lov-divljac-hrvatska/divljac-lov-zivotinja-divljaci/3884-smedi-medvjed-ursus-arctos-engl-brown-bear.html Pristupljeno 23.08.2018.

5. Lovni turizam

Karakteristika masovnog turizma je da turist kao pojedinac pretjerano i ne uvažava neku važnost, dok u selektivnom obliku turizma kao što je lovni turizam on ima značajnu ulogu. Pojedinačnom turistu se pokušava prilagoditi na temelju njegovih želja i potreba. Važno je neprestano raditi na unapređenju kvalitete turističkog proizvoda kojeg nudi lovni turizam.

Kao što navode Gačić i sur. (2012)., lovni turizam je poseban (selektivni) oblik turizma koji je sastavni dio lovstva. Provodi se s namjerom da se očuva i regenerira njegov glavni motiv i resurs (lovišta i divljač) uz određenu financijsku i materijalnu korist nuditelju lovnog turizma. Lovni turizam je tipičan za ruralni prostor na čijim se poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama ostvaruje. Ovaj oblik turizma nudi lov na krupnu ili sitnu divljač. Lovni turizam je potrebno povezati i s drugim oblicima turizma/odmora u prirodi i marketinški ih prezentirati potencijalnim turistima kroz njihove prednosti. Na taj način bi se privuklo i ostale članove obitelji lovnih turista, a samo vrijeme boravka produžilo (Rajko 2013.).

Često se lovni turizam od strane nuditelja usluge svodi na jedinstven dolazak turista, vremenski što kraći odstrjel, naplata i otprema trofeje i mesa divljači. Razlog tome može biti ne zainteresiranost lovnog turista za duži boravak, prakticiranje aktivnosti van lova u smislu posjete kulturnim i spomeničkim vrijednostima, planinarenje, posjet lokalnim manifestacijama, isprobavanje autohtone kuhinje, vremensko ograničenje njegovog posjeta i slično. Moguća činjenica je da možda osim lova i samog odstrjela lovoovlaštenik nema što drugo za ponuditi. Lovci s većim platežnim mogućnostima su glavnina lovnih turista. Vođeni željom da upoznaju druge kulture, posjećuju strane zemlje i druga lovišta unutar vlastite zemlje i love divljač koja ne obitava u njihovom domicilnom okruženju.

5.1. SWOT analiza

SWOT analiza ima zadatak identificirati prilike koje se trenutno ne mogu iskoristiti zbog nedostatka potrebnih resursa i jedinstvene kompetencije koje promatrani subjekt posjeduje i superiornog načina na koji ih koristi. SWOT je engleski akronim koji označava četiri polja matrice a to su prema slovima: S - *Strenghts* (snage), W - *Weaknesses* (slabosti), O - *Opportunities* (prilike) i T - *Threats* (prijetnje). Specifičnost i bit uporabe SWOT analize su razlučiti što je ključno za subjekt u vremenu analize na način da se prepoznaju strateški čimbenici okruženja upravo tog subjekta (Gonan Božac 2008.).

Na temelju pregleda literature, izrađena je SWOT matrica koja analizira sve elemente hrvatskog lovstva prikazane kroz snage, slabosti, prilike i prijetnje. U smislu snaga, predstavljen je spoj povoljnog geografskog položaja, a koji razlikuje reljefna i

klimatska različitost. Topla mediteranska klima karakteristična je na cijelom području obalnog pojasa. Hladnija i snježnim oborinama su učestalija područja Like i Gorskog kotra. Prema panonskoj nizini pojavljuje se umjerena kontinentalna klima. Biljni i životinjski svijet je u korelaciji s vodnim sustavima i kapacitetima relativno očuvan. Brojna lovišta pružaju raznoliku ponudu krupne divljači. Upravo je raznolika ponuda krupne divljači, segment koji može privući lovne turiste na lov u Hrvatsku.

Tablica 5.1.1. Prikaz SWOT analize.

SNAGE - (*Strenghts*)	SLABOSTI - (*Weaknesses*)
- povoljan geografski položaj - reljefna i klimatska različitost - prostorna i biološka raznolikost - prirodni resursi (flora, fauna i vodni kapaciteti) - raznolika ponuda krupne divljači - lovna tradicija - kvalitetne trofeje	- kompliciranа birokracija i neusklađena administracija - povećana nakada za zakup lovišta - nedovoljni i neadekvatni smještajni kapaciteti - nedovoljan broj stručno osposobljenog kadra - nedovoljna pozitivna promocija lovstva - slaba povezanost struke i znanosti - slaba navika potrošnje mesa divljači - štete od divljači na poljoprivrednim kulturama - loša kvaliteta cestovne infrastrukture unutar lovišta
PRILIKE - (*Opportunities*)	PRIJETNJE - (*Threats*)
- fondovi EU - ponuda foto-lova i razgledavanja lovišta - kombinacija lova sitne i krupne divljači - kombinacija lovnog i ne-lovnog turizma - rastuća potražnja za domaćim proizvodima i uslugama	- štete na divljači - antipropaganda - krivolov - miniranost lovišta - prekomjeran odstrjel divljači - križanje lovnih i nelovnih pasmina - nedovoljna potpora stručnom i znanstvenom radu - globalna ekonomska kriza - nesuglasice sa zaštitarima prirode

Kao prilike lovstva u SWOT analizi navode se kombinacije lovnog i ne-lovnog turizma. Rastuća potražnja za domaćim proizvodima i uslugama može pomoći u promociji i plasmanu mesa od divljači na tržište. Kombinacija lova na sitnu i krupnu divljač gdje se preklapaju periodi lova proširuju ponudu lovne usluge. Fondovi EU se mogu iskoristiti kao dobar pokretač u razvoju infrastrukture.

Kod slabosti se uočavaju nedostaci i problemi u lovstvu. Kompliciranа birokracija i neusklađena administracija odvraćaju lovne turiste s nauma prakticiranja

lovnog turizma u našim lovištima pa se oni odlučuju na alternativne zemlje za lov. Loša cestovna infrastruktura unutar lovišta umanjuje kvalitetu lova. Povećanjem nakada za zakup lovišta, lovoovlaštenici su primorani povećati cijene svojih lovnih usluga. Štete od divljači su među gorućim problemima lovoovlaštenika koji gospodare lovištima koja imaju velike površine pod poljoprivrednim kulturama.

Nesuglasice sa zaštitarima prirode i antipropaganda koja „ocrnjuje“ lovstvo stvara negativni naboj prema lovcima i lovu. Krivolov nanosi velike štete u područjima s krupnom divljači. Godinama se napori ulažu u uzgoj trofejnih grla koja lovokrađom nestanu iz lovišta, a ulaganja u njih se zatim ne mogu na tržištu lovnog turizma naplatiti. Miniranost lovišta je velik problem u smislu sigurnosti lovaca i divljači. Prekomjeran odstrjel divljači iznad dozvoljene kvote za odstrjel, umanjuje brojnost matičnog fonda. Štete na divljači, naročito u prometu stvaraju ogromne finacijske troškove lovoovlaštenicima koji su u velikoj većini slučaja krivi. Nije rijetkost da sudski sporovi sa tužiteljima traju godinama, a kamata o trošku suda se povećava. Globalna ekonomska kriza, koja ne jenjava zadnjih godina, odražava se i na platežnu moć potencijalnih lovnih turista.

5.2. Lovna ponuda krupne divljači od strane lovoovlaštenika u RH

Komercijalna prodaja odstrjela divljači u Hrvatskoj poznata je unazad pola stoljeća. U doba prije Domovinskog rata lovišta diljem zemlje su nudila lov potencijalnim lovnim turistima i lovni turizam je bio u zamahu. Tijekom rata i nakon dolazi do stagnacije i pada broja dolaska stranih lovaca. Narušava se brojnost populacija divljači, na područjima djelovanja opustošena su i minirana lovišta. Šprem i sur. (2007.) navode da se promjena genetske strukture svinje divlje u najvećoj mjeri javila se kao posljedica Domovinskog rata, kada su domaće pasmine svinja u većem broju ušle u većinu lovišta i u križanju s divljim svinjama potaknule nekontrolirano razmnožavanje i nezaustavljiv rast populacije svinje divlje. Početkom novog tisućljeća lovni turizam se počinje oporavljati i zamjetan je rast dolaska lovnih turista. Počinju se otvarati lovne agencije koje nude odstrjel divljači u lovištima kojima gospodare ili spajaju ponudu drugih lovoovlaštenika i potražnju većeg broja lovaca koje ne mogu namiriti iz vlastitih lovišta. Razvojem interneta, počinje se putem web stranica marketinški promovirati lovna ponuda kako domicilnim lovcima tako i stranim lovcima s područja Europe i drugih kontinenata. Pristupom Hrvatske u Europsku uniju, olakšava se procedura dolaska i boravka stranih turista u zemlji.

Obrađene su četiri dostupne lovne ponude domicilnih lovoovlaštenika. Najveći lovoovlaštenik u Hrvatskoj su „Hrvatske šume“ koje gospodare s 27 otvorenih i ograđenih lovišta, te uzgajališta divljači ukupne površine od 312.000 hektara. U svojoj bogatoj ponudi lovnih usluga nude odstrjel svih vrsta krupne divljači osim jelena aksisa. Osim induvidualnih odstrjela, nude i skupne lovove na divlju svinju. Krovna lovna organizacija u Hrvatskoj je „Hrvatski lovački savez“ - (HLS), koja u ponudi lova na krupnu divljač nudi lov na jelena običnog, jelena lopatara, srnu

običnu, muflona i svinju divlju. „Mima Lovstvo“ lovna agencija u svojim lovištima nudi lovne usluge vezane uz jelena običnog, svinju divlju, srnu običnu i smeđeg medvjeda. „Adria Hunt“ svojim klijentima nudi odstrjel sve krupne divljači osim jelena aksisa, a u ponudi su i lovni aranžmani na divljač u Europi, Aziji, Africi i Svjevernoj Americi.

Web stranice navedenih ponuditelja lovnih usluga: „Hrvatske šume“, „Hrvatski lovački savez“, „Mima Lovstvo“, „Adria Hunt“ su primjerenog dizajna. Dostupne su informacije o pravilima lova, potrebne dokumentacije, kontakti sa nadležnim osobama za provođenje lovne usluge, cjenici odstrjela divljači i popratnih sadržaja u lovu. Dostupne su fotografije lovišta, lovnotehničkih (LTO) i lovnogospodarskih (LGO) objekata, odstrjeljene divljači i trofeja stečenih u lovištima tih ponuditelja. Svaki zainteresirani lovni turist može na jednom mjestu dobiti pregršt informacija vezanih za lov koji ga zanima, a ujedno kroz fotografije vidjeti ponudu lovišta, njegovu insfrastrukturu i nekretnine za boravak. Agencija „Adria Hunt“ nema objavljen cjenik lova, već se lovna usluga dogovora na temelju upita lovnog turista.

5.2.1. Cjenici odstrjela krupne divljači i ostalih usluga u lovu od strane lovoovlaštenika u Hrvatskoj

Zahvaljujući gospodarenju unutar 27 otvorenih i ograđenih lovišta, te uzgajališta, „Hrvatske Šume“ nude široku ponudu odstrjela krupne divljači i ostalih usluga u lovu. Njihova ponuda je izražena u kunama, a očituje se kroz individualni odstrjele krupnih vrsta divljači srne obične, jelena običnog, jelena lopatara, divokoze, muflona, smeđeg medvjeda i svinje divlje, skupnih lovova na svinju divlju te lovno-turističkih paket aranžmana.

„Mima Lovstvo“ u svojoj ponudi nudi isključivo pojedinačne lovove krupnih vrsta divljači: smeđi medvjed, srna obična, svinja divlja i jelen obični. „Hrvatski lovački savez“ nudi odstrjel jelena običnog, jelena lopatara, muflona, srne obične i svinje divlje, u ponudi su još i skupni lovovi na svinju divlju.

Obračun cijene se vrši putem definirane vrijednosti CIC točaka trofeje kod „Hrvatskog lovačkog saveza“ i kod „Hrvatskih šuma“. „Mima Lovstvo“ obračun cijene vrši putem težine lubanje s rogovljem srne obične, težine lubanje s rogovljem jelena običnog i dužine u centimetrima kod sjekača svinje divlje.

Prema analiziranim cjenicima, uočene su veće cijene kod svih vrsta krupne divljači koje nude „Hrvatske šume“ u odnosu na ostale ponuditelje. Primjerice lov jelena običnog od 220,00 CIC točaka „Hrvatski lovački savez“ nudi po cijeni od 42.000,00 kn, dok za trofeju s istim brojem točaka „Hrvatske šume“ u svojim lovištima cijene 92.000,00 što je više nego dvostruko veći iznos (Tablica 5.2.1.1.).

Tablica 5.2.1.1. Cjenik odstrjela jelena običnog „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Jelen obični				
CIC točaka	HLS	Hrvatske šume		KN/1 CIC točku
	Grede-Kamare i Gradina-Krnjača	(A) Podunavlje-Podravlje, Breznica i Milinac	(B) Smrekova draga, Bjelolasica, Spačva i Repaš	HLS/Hrvatske šume (A), (B)
do 129,99	-	-	2.600,00	-/-, -
130	-	-	3.400.00	-/-, 90,00
do 139,99	5.000,00	3.000,00	-	-
140	6.000,00	5.000,00	4.300,00	100,00/-, 210,00
150	7.000,00	7.000,00	6.400,00	100,00/-, 300,00
160	8.000,00	9.000,00	9.400,00	200,00/-, 340,00
170	10.000,00	11.000,00	12.800,00	400,00/ 500,00, 380,00
180	14.000,00	16.000,00	16.600,00	500,00/800,00, 470,00
190	19.000,00	24.000,00	21.300,00	600,00/1.300,00, 860,00
200	25.000,00	37,000,00	29.900,00	700,00/2.000,00, 860,00
210	32.000,00	57.000,00	38.500,00	1.000,00/3.500,00, 1.200,00
220	42.000,00	92.000,00	50.500,00	2.000,00/6.000,00, 1.700,00
230	-	152.000,00	67.500,00	-/8.000,00, 1.700,00
230 i više	62.000,00	-	-	5.000,00/-, -
235 i više	-	-	76.000,00	-/-, 2.950,00
240 i više	-	232.000,00	-	-/10.000,00, -
odstrjel šiljkana	1.000,00	1.000,00	700,00	-
odstrjel košute	700,00	800,00	500,00	-
odstrjel teleta	700,00	800,00	500,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

Tablica 5.2.1.2. Cjenik odstrjela jelena običnog „Mima Lovstvo“.

Jelen obični		
Masa trofeje (kg)	Cijena (€)	*Cijena (KN)
do 1,99	250,00	1.857,50
2,00 do 2,99	300,00	2.229,00
3,00 do 3,99	400,00	2.972,00
4,00 do 4,99	600,00	4.458,00
5,00 do 5,99	900,00	6.687,00
6,00 do 6,99	1.400,00	10.402,00
7,00 do 7,99	2.200,00	16.346,00
8,00 do 8,49	3.200,00	23.776,00
8,50 do 8,99	3.700,00	27.491,00
9,00 do 9,49	4.200,00	31.206,00
9,50 do 9,99	4.700,00	34.921,00
10,00 i više	5.500,00	40.865,00

Izvor: http://mima-lovstvo.hr/cjenik.html Pristupljeno 03.09.2018.
*Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

Ponuda odstrjela jelena lopatara od strane „HLS“ i „Hrvatske šume“ se temelji na kontinentalnim lovištima, a uočljiva je slična cijena (Tablica 5.2.1.3.).

Tablica 5.2.1.3. Cjenik odstrjela jelena lopatara „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Jelen lopatar			
CIC točaka	HLS	Hrvatske šume	KN/1 CIC točku
			HLS/Hrvatske šume
do 119,99	1.500,00	1.000,00	-/-
120	2.000,00	1.500,00	100,00/100,00
130	3.000,00	2.500,00	100,00/100,00
140	4.000,00	3.500,00	100,00/150,00
150	5.000,00	5.000,00	100,00/200,00
160	6.000,00	7.000,00	200,00/250,00
170	8.000,00	9.500,00	200,00/250,00
180	10.000,00	12.000,00	300,00/400,00
190	13.000,00	16.000,00	400,00/400,00
200	17.000,00	20.000,00	400,00/500,00
210	21.000,00	25.000,00	500,00/700,00
odstrjel šiljkana	700,00	500,00	-
odstrjel košute	500,00	300,00	-
odstrjel teleta	500,00	300,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

U rangu zlatne medalje iznad 130,00 CIC točaka, trofej srne obične „HLS“ za razliku od „Hrvatskih šuma“ nudi za 50% povoljniji odstrjel.

Tablica 5.2.1.4. Cjenik odstrjela srne obične „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Srna obična			
CIC točaka	HLS	Hrvatske šume	KN/1 CIC točku
			HLS/Hrvatske šume
do 69,99	700,00	900,00	-
70,00	800,00	1.000,00	-/100,00
80,00	900,00	2.000,00	-/100,00
90,00	1.400,00	3.000,00	-/100,00
100,00	1.400,00	4.000,00	-/200,00
105,00	2.000,00	5.000,00	250,00/350,00
115,00	4.500,00	8.500,00	300,00/500,00
120,00	6.000,00	-	400,00/-
125,00	8.000,00	-	500,00/-
130,00 i više	10.500,00	16.000,00	700,00/600,00
odstrjel gumbaša i šilaša	600,00	500,00	-
odstrjel srne	300,00	200,00	-
odstrjel laneta	300,00	100,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

Tablica 5.2.1.5. Cjenik odstrjela srne obične „Mima Lovstvo“.

Srna obična		
Masa trofeje (grama)	Cijena (€)	*Cijena (KN)
do 199	80,00	594,40
200 do 249	100,00	743,00
250 do 299	150,00	1.114,50
300 do 349	250,00	1.857,50
350 do 399	400,00	2.972,00
400 do 449	600,00	4.458,00
450 do 499	900,00	6.687,00
500 i više	1.400,00	10.402,00

Izvor: http://mima-lovstvo.hr/cjenik.html Pristupljeno 03.09.2018.

*Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

„Hrvatske šume“ u ponudi sadrže odstrjel divokoze, koji se vrši u njihovim mediteranskim lovištima.

Tablica 5.2.1.6. Cjenik odstrjela divokoze „Hrvatske šume“

Divokoza		
Hrvatske šume		
CIC točaka	KN	KN/1 CIC točku
do 69,99	3.600,00	-
70,00	4.250,00	175,00
80,00	6.000,00	200,00
90,00	8.000,00	260,00
95,00	9.300,00	390,00
100,00	11.250,00	390,00
105,00	13.200,00	860,00
110,00 i više	17.500,00	2.500,00

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu
Pristupljeno 03.09.2018.

Odstrjel muflona moguć je u mediteranskim i kontinentalnim lovištima „Hrvatskih šuma“, dok „HLS“ nudi odstrjel u kontinentalnim lovištima po povoljnijem iznosu. Primjetno je kako je u kategoriji zlatne medalje muflon za skoro 100% skuplji u mediteranskim lovištima „Hrvatskih šuma“ u odnosu na kontinentalna lovišta istog ponuditelja i „HLS-a“.

Tablica 5.2.1.7. Cjenik odstrjela muflona „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Muflon				
CIC točaka	HLS	Hrvatske šume		KN/1 CIC točku
	Grede-Kamare i Gradina-Krnjača	(A) Kunjevci i Oštrica	(B) Sv. Ilija Orebić i Biokovo	HLS/Hrvatske šume (A), (B)
do 144,99	1.500,00	1.000,00	2.000,00	-
145	2.500,00	2.000,00	3.000,00	100,00/100,00, 100,00
155	3.500,00	3.000,00	4.000,00	100,00/100,00, 100,00
165	4.500,00	4.000,00	5.000,00	100,00/100,00, 200,00
175	5.500,00	5.000,00	7.000,00	150,00/200,00, 350,00
185	7.000,00	7.000,00	10.500,00	150,00/250,00, 450,00
195	8.500,00	9.500,00	15.000,00	200,00/250,00, 750,00
205	10.500,00	-	-	300,00/-, -
205 i više	-	12.000,00	22.500,00	-/400,00, 1.000,00
odstrjel ovce	500,00	200,00	200,00	-
odstrjel janjeta	500,00	200,00	200,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

Ponudu odstrjela svinje divlje prema broju CIC točaka nude „HLS“ i „Hrvatske šume“, a uz odstrjel vepra se nudi i odstrjel krmače, nazimeta i praseta. Cijene variraju, no u konačnici „HLS“ lovnim turistima nudi povoljniji odstrjel.

Tablica 5.2.1.8. Cjenik odstrjela svinje divlje „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Svinja divlja				
CIC točaka	HLS	Hrvatske šume		KN/1 CIC točku
	Grede-Kamare i Gradina-Krnjača	(A) Podunavlje-Podravlje, Breznica i Milinac	(B) Ostala lovišta	HLS/Hrvatske šume (A), (B)
do 79,99	700,00	1.500,00	800,00	-
80,00	800,00	2.000,00	1.200,00	100,00/150,00, 80,00
90,00	1.800,00	3.500,00	2.000,00	150,00/200,00, 200,00
100,00	3.300,00	5.500,00	4.000,00	200,00/350,00, 200,00
105,00	4.300,00	-	-	300,00/-, -
110,00	5.800,00	9.000,00	6.000,00	400,00/500,00, 400,00
115,00	7.800,00	11.500,00	8.000,00	500,00/600,00, 400,00
120,00	-	14.500,00	10.000,00	-/800,00, 500,00
120,00 i više	10.300,00	-	-	800,00/-, -
125,00	-	18.500,00	12.500,00	-/1.200,00, 700,00
130,00 i više	-	24.500,00	16.000,00	-/2.500,00, 1.000,00
Krmača, nazime i prase		600,00	400,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

Skupni lov na svinju divlju jedan je od najatraktivnijih lovova, a kao nezaobilazni pomagači u tom lovu su lovački psi goniči. Ponuda tih lovova se temelji na skupini lovnih turista određenog broja koja lovi prigonom svinju divlju, a postoje razne varijante lovačkih aranžmana. Prikazane su ponude od strane „HLS“ i „Hrvatske šume“, (Tablica 5.2.1.9.).

Tablica 5.2.1.9. Cjenik skupnog lova na svinje divlje „HLS“ i „Hrvatske šume“.

Broj odstrjeljenih grla	Broj lovaca		
	HLS	Hrvatske šume	
	Grede-Kamare i Gradina-Krnjača	Podunavlje-Podravlje, Breznica i Milinac	Spačva, Repaš i Peski
	12 i više	10-12	10-14
	KN/lovcu		
1 - 3	600,00	800,00	800,00
4 - 6	900,00	1.200,00	1.100,00
7 - 10	1.200,00	1.700,00	1.700,00
11 - 15	1.700,00	2.400,00	2.300,00
16 - 20	2.400,00	3.300,00	3.300,00
21 - 25	3.200,00	5.000,00	4.400,00
26 - 30	4.200,00	6.500,00	5.800,00
31 - 35	5.300,00	8.000,00	7.000,00
36 - 40	6.400,00	10.000,00	9.000,00
41 - 45	8.000,00	12.000,00	10.500,00
46 - 50	10.000,00	14.500,00	13.500,00
51 - 65	13.000,00	18.000,00	17.000,00
66 - 80	14.000,00	22.000,00	22.000,00
81 - 100	18.000,00	28.000,00	26.000,00
101 i više	25.000,00	-	35.000,00
101 - 125	-	40.000,00	-
126 - 150	-	55.000,00	-
151 i više	-	70.000,00	-

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/ Pristupljeno 03.09.2018

Tablica 5.2.1.10. Cjenik odstrjela svinje divlje „Mima Lovstvo“.

Svinja divlja		
Dužina sjekača (cm)	Cijena (€)	*Cijena (KN)
do 11,99	200,00	1.486,00
12,00 do 13,99	250,00	1.857,50
14,00 do 15,99	400,00	2.972,00
16,00 do 17,99	600,00	4.458,00
18,00 do 19,99	870,00	6.464,10
20,00 do 21,99	1.270,00	9.436,10
22,00 do 23,99	1.900,00	14.117,00
24,00 i više	2.500,00	18.575,00

Izvor: http://mima-lovstvo.hr/cjenik.html Pristupljeno 03.09.2018.

*Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

Odstrjel smeđeg medvjeda u ponudi sadržavaju „Mima Lovstvo“ i „Hrvatske šume“. Cijenu trofeje krzna odstrjeljenog medvjeda „Mima Lovstvo“ nudi povoljnije. Oba ponuđača nude mogući odstrjel smeđeg medvjeda u zlatnoj medalji što iznosi minimalno 300 CIC točaka, dok je moguć odstrjel i do 500 CIC točaka.

Tablica 5.2.1.11. Cjenik odstrjela smeđeg medvjeda „Mima Lovstvo“ i „Hrvatske šume“.

Smeđi medvjed			
CIC točaka	Mima Lovstvo		Hrvatske šume
	Cijena (€)	*Cijena (KN)	
do 219,99	2.000,00	14.860,00	-
220,00 do 249,99	2.300,00	17.089,00	-
do 249,99	-	-	15.000,00
250,00 do 269,99	2.650,00	19.689,50	-
250,00 do 274,99	-	-	23.500,00
270,00 do 289,99	3.100,00	23.033,00	-
275,00 do 299,99	-	-	29.900,00
290,00 do 299,99	3.300,00	24.519,00	-
300,00	-	-	30.000,00
300,01 do 349,99	-	-	svaka točka 300,00
300,00 do 349,99	5.300,00	39.379,00	-
350,00	-	-	45.000,00
350,01 do 399,99	-	-	svaka točka 470,00
350,00 do 399,99	7.800,00	57.954,00	-
400,00	-	-	68.500,00
400,01 do 449,99	-	-	svaka točka 630,00
400,00 do 449,99	11.000,00	81.730,00	-
450,00	-	-	100.000,00
450,01 do 499,99	-	-	svaka točka 800,00
450,00 do 499,99	15.000,00	111.450,00	-
500,00	-	-	140.000,00
500,00 i više	18.000,00	133.740,00	-
500,01 i više	-	-	svaka točka 1.000,00

Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu , http://mima-lovstvo.hr/cjenik.html Pristupljeno 03.09.2018. *Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

Cjenik ostalih usluga koje nude „HLS“, „Hrvatske šume“ i „Mima Lovstvo“ prikazane su u zajedničkom prikazu (Tablica 5.2.1.12.). U većoj cijeni i široj ponudi prednjače „Hrvatske šume“, u nekim segmentima i duplo većem iznosu.

Tablica 5.2.1.12. Cjenik ostalih usluga u lovu „HLS“, „Hrvatske šume“ i „Mima Lovstvo“

Cjenik ostalih usluga u lovu			
Vrsta usluge	HLS	Hrvatske Šume	Mima Lovstvo
	Cijena		
Prevoditelj	500,00 kn/dan	1.000,00 kn/dan	520,10 kn/dan
Trubač rogist	250,00 kn/dan	700,00 kn/dan	-
Kombibus	-	8,00 kn/km	-
Kolska zaprega	1.000,00 kn/dan	2.000,00 kn/dan	-
Razgledavanje lovišta iz kolske zaprege	-	2.500,00 kn/dan	-
Terensko vozilo	5,0 kn/km	8,00 kn/km	7,43 kn/km
Traktor	100,00 kn/sat	130,00 kn/sat	133,74 kn/sat
Čamac	-	250,00 kn/dan	-
Snimanje kamerom uz vodiča	250,00 kn/dan	300,00 kn/dan	371,50 kn/dan
Razgledavanje lovišta sa čeka	200,00 kn/dan	250,00 kn/dan	222,90 kn/dan
Razgledavanje lovišta	-	1.000,00 kn/dan	-
Lovni pratitelj	250,00 kn/dan	300,00 kn/dan	222,90 kn/izlazak
Pogonič	200,00 kn/dan	250,00 kn/dan	-
Korištenje psa lovišta	-	150,00 kn/dan	-
Korištenje psa lovca	-	60,00 kn/dan	-
Divljač za prepariranje	30% vrijednosti divljačine	-	30% vrijednosti divljačine

Izvor: Izvor: http://www.hrsume.hr/index.php/hr/turizam/lov-i-usluge/cjenik-odstrjela-divljai-i-usluga-u-lovu, http://www.hls.com.hr/lovni-turizam/grede-kamare-iii9-cjenik/, http://mima-lovstvo.hr/cjenik.html Pristupljeno 03.09.2018.

5.3. Usporedba lovne ponude krupne divljači u inozemstvu i Hrvatskoj

Kao polazna točka za obradu lovne ponude stranih lovnih agencija iz susjedne zemlje Mađarske, te ostalih europskih zemalja Češke i Rumunjske, uzete su vrste krupne divljači koje obitavaju u Hrvatskoj i tim zemljama. Mađarska je u svijetu poznata kao odlična lovna destinacija s izrazito jakim trofejama krupne divljači. Posebno se ističu trofejama jelena običnog, jelena lopatara, srne obične i svinje divlje. Svjetski prvaci u trofeji kljova svinje divlje s 162,85 CIC točke i rogovlja jelena lopatara s 237,63 CIC točke dolaze upravo iz Mađarske. Češka slovi kao najbolja zemlja po trofejama rogova muflona, pa je upravo tamo odstrjeljen svjetski prvak s 247,45 CIC točke. Rumunjska, zahvaljujući svojem izrazito brdsko-planinskom reljefu koji čini gotovo 67% površine zemlje, ima u ponudi najbolje trofeje smeđeg medvjeda i divokoze. Svjetski prvak u trofeji krzna smeđeg medvjeda ocijenjen s 687,79 CIC točaka, a rogovi ženke divokoze ocijenjene s 141,10 CIC točkom stečeni su u Rumunjskoj. Trofej svjetskog prvaka rogovlja jelena običnog ostavaren je u Bugarskoj, ocijenjen s 273,60 CIC točke. Svjetski prvak u kategoriji rogovlja srne obične je odstrjeljen u Švedskoj, ocijenjen s 246,90 CIC točke (Frković 2017.).

Lovna agencija „Sevako“ iz Mađarske na svojoj web stranici uz brojne fotografije lovne infrastrukture iz svojih lovišta i partnerskih lovozakupnika, nudi raznovrsne kombinacije individualnih lovova na krupnu divljač. U ponudi sadrže odstrjel jelena običnog, jelena lopatara, srne obične, muflona i svinje divlje. Analizirana je lovna ponuda lovišta „Gemenc“, koje se prostire na 23.340 hektara površine i s 90% je prekriveno šumom. U svom godišnjem odstrjelu iznosi brojku od 700 grla jelena običnog, 1.200 grla svinje divlje i 40 grla srne obične. Lovište nudi odstrjel jelena običnog, srne obične i svinje divlje.

Obzirom da lovna agencija „Sevako“ cijene trofeja određuje prema parametrima: masa lubanje s rogovljem jelena običnog u kilogramima, masa lubanje s rogovljem srne obične u gramima i dužina sjekača svinje divlje u centimetrima, uspoređena je lovna ponuda s lovnom agencijom „Mima Lovstvo“. Usporedbom ponuda na navedenu krupnu divljač, „Mima Lovstvo“ se pokazalo kao povoljnija varijanta za lovne turiste. Njihova cijena odstrjela svinje divlje s kljovama kod kojih dužina sjekača iznosi 19,00 cm, iznosi 870,00€, dok je cijena odstrjela u lovištu „Sevako“ agencije 1.400,00€ što iznosi 60,91% većom cijenom nego kod „Mima Lovstvo“.

Razlika u cijeni odstrjela srne obične u kategoriji 500 i više grama lubanje s rogovljem iznosi 1.960,00€. Za iznos odstrjela jednog grla srne obične u aranžmanu „Sevako“ lovne agencije, kod „Mima Lovstvo“ se mogu odstrjeliti dva grla srne obične s 500 i više grama mase lubanje s rogovljem.

Najsličniju cijenu navedene lovne agencije imaju kod odstrjela jelena običnog s masom trofeje od 10,00 i više kilograma. Cijena iznosi 5,500.00€ kod „Mima Lovstvo“, dok je cijena usluge kod „Sevako“ lovne agencije za istu vrijednost kilaže 6.950,00€ odnosno traženi iznos je veći za 26,36% u odnosu na „Mima Lovstvo“. Dodatni iznosi usluga odstrjela „Sevako“ lovne agencije (Tablica 5.3.1.).

Tablica 5.3.1. Cjenik odstrjela krupne divljači „Sevako“.

Jelen obični		
Masa trofeje (kg)	Cijena (€)	+cijena/10 grama
do 3,50 kg	300,00	-
iznad 3,51 kg	700,00	-
iznad 5,00 kg	1.000,00	+ 6,00€
iznad 6,00 kg	1.600,00	+ 8,50€
iznad 7,00 kg	2.450,00	+ 9,50€
iznad 8,00 kg	3.400,00	+ 13,50€
iznad 9,00 kg	4.750,00	+ 22,00€
iznad 10,00 kg	6.950,00	+ 32,00€
iznad 10,50 kg	8.550,00	+ 45,00€
iznad 11,00 kg	11.300,00	+ 60,00€
Srna obična		
Masa trofeje (g)	Cijena (€)	+cijena/1 gram
do 199 g	110,00	-
200 do 269 g	200,00	-
270 do 349 g	200,00	+ 4,50€
350 do 399 g	560,00	+ 9,00€
400 do 449 g	1.010,00	+ 16,00€
450 do 499 g	1.810,00	+ 31,00€
500 i više g	3.360,00	+ 40,00€
Svinja divlja		
Dužina sjekača (cm)	Cijena (€)	+cijena/1 mm
12,00 do 14,95 cm	400,00	-
15,00 do 16,95 cm	750,00	-
17,00 do 18,95 cm	1.000,00	-
19,00 i više cm	1.400,00	40,00€

Izvor: http://www.sevako.hu/preise/ Pristupljeno 04.09.2018.

Dobitnik prestižne nagrade „Edmond Blanc“ za najbolje lovište u svijetu u 2017. godini koje dodjeljuje Međunarodno vijeće za lov i zaštitu divljači (CIC), je lovište „Gyulaj“ u vlasništvu lovne agencije „Gyulaj Hunting Hungary“ sa sjedištem u Mađarskoj. U svojoj lovnoj ponudi nude odstrjel jelena običnog, jelena lopatara, srne obične i svinje divlje (Tablica 5.3.2.).

Tablica 5.3.2. Cjenik odstrjela krupne divljači „Gyulaj Hunting Hungary“.

Jelen obični		
Masa trofeje (kg)	Cijena (€)	+cijena/10 grama
do 2,99 kg	520,00	-
3,00 kg	570,00	+ 2,15€
4,00 kg	785,00	+ 4,75€
5,00 kg	1.260,00	+ 6,60€
6,00 kg	1.920,00	+ 10,00€
7,00 kg	2.920,00	+ 14,30€
8,00 kg	4.350,00	+ 16,40€
9,00 kg	5.990,00	+ 25,50€
10,00 i više kg	8.560,00	+ 48,50€
Jelen lopatar		
do 2,50 kg	800,00	+ 12,00€
3,00 kg	1.400,00	+ 13,00€
3,50 kg	2.050,00	+ 26,00€
4,00 kg	3.350,00	+ 50,00€
4,50 i više kg	5.850,00	+ 67,00€
Srna obična		
Masa trofeje (g)	Cijena (€)	+cijena/1 gram
do 149 g	110,00	-
150 g	110,00	+ 1,30€
200 g	175,00	+ 2,60€
250 g	305,00	+ 3,70€
300 g	490,00	+ 7,10€
350 i više g	845,00	+ 11,0€
Svinja divlja		
Dužina sjekača (cm)	Cijena (€)	
do 11,99 cm	495,00	
12,00 do 14,99 cm	715,00	
15,00 do 17,99 cm	1.300,00	
18,00 do 19,99 cm	1.900,00	
20,00 do 20,99 cm	2.530,00	
21 i više cm	2.815,00	

Izvor: http://gyulajhuntinghungary.com/hunting_pricelist_20182019 Pristupljeno 04.09.2018.

Kao i lovna agencija „Sevako“, „Gyulaj Hunting Hungary“ iznos cijene obračunava prema masi lubanje s rogovljem jelena običnog i jelena loptara u kilogramima, masi lubanje s rogovljem srne obične u gramima i dužini sjekača svinje divlje u centimetrima. Prema navedenim iznosima u tablici 5.3.2. znatno su veće cijene u odnosu na lovište „Gemenc“.

U pregledu ponuda odstrjela smeđeg medvjeda u Rumunjskoj, koja slovi za zemlju s najvećom populacijom smeđeg medvjeda u Europi, gdje se u „Akcijskom planu o gospodarenju smeđim medvjedom u Rumunjskoj“ procjenjuje brojnost od oko 6.000 jedinki (Anonimus 2018.), nije pronađena ni jedna ponuda lova. Razlog tome je zabrana lova smeđeg medvjeda u Rumunjskoj koja je na snazi bila do travnja 2018. godine, kada je objavljeno u „Akcijskom planu o gospodarenju smeđim medvjedom u Rumunjskoj“ da se dozvoljava odstrjel 10% od procijenjene populacije. Za očekivati je da će lovne agencije i lovoovlaštenici u Rumunjskoj uskoro formirati ponude i cjenike za lov smeđeg medvjeda.

Vrsta krupne divljači koja ima cijenjeno mjesto u lovnoj ponudi Rumunjske je divokoza. Najbolja svjetska trofeja divokoze stečena je upravo u Rumunjskoj na obroncima Južnih Karpata. Lovna agencija „Romania Hunting“ u ponudi ima paket-aranžmane koji se sastoje od određenog broja dana i noćenja. Uključuju smeštaj, prijevoz, potrebnu dokumentaciju i obradu trofeje. Dodatno uz paket-aranžman se naplaćuje cijena trofeje prema CIC točkama (Tablica 5.3.3.).

Tablica 5.3.3. Cjenik odstrjela divokoze „Romania Hunting“

CIC točke	Cijena (€)	+€/CIC točka	*Cijena (KN)
do 95,00	1.200,00	+100,00€/CIC točka	8.916,00
100,00	1.700,00	+120,00€/CIC točka	12.631,00
105,00	2.300,00	+150,00€/CIC točka	17.089,00
110,00	3.050,00	+200,00€/CIC točka	22.661,50

Izvor: https://romania-hunting.com/hunting-packages/chamois-hunting-romania Pristupljeno 05.09.2018. *Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

Uspoređujući ponudu „Romania Hunting“ s ponudom „Hrvatske šume“, do praga brončane medalje je rumunjski ponuđač nešto povoljniji. U rangu medalja se cijena povečava, pa je za kategoriju zlata „Romania Hunting“ 29,5% skuplji u odnosu na „Hrvatske šume“.

Prema svjetskoj ljestvici natrofejnijih rogova muflona, Češka je lider u tom segmentu. Kako navodi Frković (2017)., 24 od 40 najboljih trofeja stečeno je u češkim lovištima. Usporedno s tim obrađena je ponuda odstrjela muflona u Češkoj. Agencija „Prolov“ nudi odstrjel muflona prema sljedećim iznosima (Tablica 5.3.4.).

Tablica 5.3.4. Cjenik odstrjela muflona „Prolov“

CIC točke	Cijena (€)	+€/CIC točka	*Cijena (KN)
do 170,00	735,00	-	5.461,05
170,01 do 175,00	903,00	-	6.709,43
175,01 do 180,00	1.050,00	-	7.801,50
180,01 do 185,00	1.300,00	-	9.659,00
185,01 do 190,00	1.500,00	-	11.145,00
190,01 do 195,00	2.096,00	-	15.573,28
195,01 do 200,00	2.814,00	-	20.908,02
200,01 do 205,00	2.814,00	117,00	25.254,57
200,01 do 210,00	2.814,00	146,00	31.755,82
200,01 do 220,00	2.814,00	189,00	48.993,42
200,01 do 220,00 i više	2.814,00	310,00	66.974,02

Izvor: http://prolov.net/en/price-list/mouflon Pristupljeno 05.09.2018. *Prema važećem tečaju HNB-a na dan 01.09.2018.

Prema cjeniku „HLS-a“ odstrjel muflona kod njih je nešto povoljniji u rangu bronce i srebra nego kod „Prolov“ agencije. U kategoriji zlata „Prolov“ je skuplji za 14.754,47 kn u odnosu na „HLS“. Uspoređujući s „Hrvatskim šumama“, kategorija zlata u mediteranskim lovištima je nešto povoljnija nego kod „Prolov“, agencije, a razlika iznosi 2.754,57 kn.

6. Uloga lovačkih udruga/društava na tržištu lovnog turizma

Lovačke udruge i društva čine najveći dio lovozakupnika i ovlaštenika prava lova u Hrvatskoj. Sastoje se od članova koji izvršavaju određene funkcije unutar udruge/društva. Njihovo djelovanje je propisano statutom kojeg svaka udruga/društvo ima. Većina zajedničkih otvorenih lovišta je pod njihovom koncesijom ili lovozakupom. Nije rijetkost da u pojedinim državnim lovištima gospodarenje izvršava lovačka udruga ili društvo. Obzirom da udruge i društva nemaju primat u stjecanju prihoda od lova i lovnih usluga, one nisu pretjerano zastupljene na lovnom tržištu.

Posljednjih desetljeća rastu ambicije pojedinih udruga i društava za bavljenje lovnim turizmom. Svojim djelovanjem stvaraju konkurenciju specijaliziranim lovištima i agencijama koje nude lovni turizam. Automatizmom kroz povećanje lovne ponude na tržištu, pada cijena toj ponudi, pa se širi spektar lovaca koji su voljni se okusiti u lovnom turizmu. Lovni turist svoje lovne želje pretvoriti u stvarnost. Upravo radi financijskih vrijednosti lovnog turizma koje mogu dodatno povećati proračun udruga/društava, stvara se interes za lovnim turizmom.

U lovištima koja gospodare sitnom i krupnom divljači, nerijetko se radi pada interesa domaćih lovaca za sitnom divljači, odstrjel pojedinih vrsta sitne divljači nudi na lovnom tržištu. Dio udruga i društva koje gospodare lovištima s povećanim brojem svinje divlje, ima praksu organiziranja skupnih lovova na svinju divlju za lovne turiste. Gotovo uvijekse lovni turist nalazi na stajalištu za odstrjel divljači, a postoje i varijante da sudjeluje u prigonu s pogoničima. Takvom ponudom lovova i naplatom istih, udruge/društva stječu dodatne financije za rad i funkcioniranje. Postoje i individualni odstrjeli krupne divljači, ovisno o vrsti u ponudi. Moguća je cijela kvota za odstrjel koja je propisana lovnogospodarskom osnovom, a nekad dio ili određen broj grla unutar kvote.

7. Zaključak

Na temelju pregleda domaće i inozemne literature ustanovljeno je kako lovni turizam na krupnu divljač u Hrvatskoj ima dobre temelje za rast i razvoj. Matični fondovi divljači su u primjerenoj brojnosti s mogućnošću povećanja. Donekle su usklađeni i periodi lova na krupnu divljač s konkurentnim zemljama, a kod pojedinih vrsta divljači je skraćen period lovostaja. Pregledom ponuda inozemnih i domaćih lovoovlaštenika na međunarodnom tržištu, domaće agencije i lovoovlaštenici nude povoljnije cijene usluga u lovnom turizmu. U segmentu domaćih agencija, manje odnosno prema obujmu i ponudi skromnije agencije su povoljnije od agencija koje imaju veću ponudu.

Nedostatak još uvijek leži u kompliciranoj birokraciji i neusklađenosti administracije i (pod)zakonskih propisa. Konkretnijom razvojnom strategijom lovnog turizma, mogle bi se povezati i druge srodne djelatnosti. Modernijom adaptacijom postojećih lovačkih domova i izgradnjom novih, povećala bi se kvaliteta i smještajni kapaciteti za veći broj dolaska lovnih turista. Uz intenzivniju promociju kvalitetne lovne ponude, poraditi na poticaju konzumacije mesa divljači koje je dokazano kvalitetna namirnica, s mogućnošću plasmana na šire tržište.

Mogući pravci razvoja ove ekonomski vrlo isplative zajedničke grane lovstva i turizma, se mogu manifestirati u ruralnim krajevima koji su u uskoj poveznici s lovstvom i lovnim gospodarenjem. Poticanjem kvalitetnijeg selektivnog uzgaja divljači povećati će se udio trofejnih grla na tržištu. Provođenjem marketinga i propagande koja ne ocrnjuje lovstvo, lovni turizam će se prezentirati kao neophodna komponenta modernog gospodarenja krupnom divljači.

8. Popis literature

1. Anonimus, (2017). Izvor: https://www.zakon.hr/z/422/Zakon-o-lovstvu Pristupljeno 20.08.2018.

2. Anonimus, (2018). Action plan for conservation of the brown bear in Romania. Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development, Ministry of Environment and Water Management.

3. Bišćan A., Budor I., Domazetović Z., Gospočić S., Grubešić M., Huber Đ., Jeremić J., Raos P., Sindičić M., Šprem N., Šurbat T., Tomljanović M. (2018). Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj u 2018. godini. Ministarstvo poljoprivrede, Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Uprava za zaštitu prirode.

4. Camara G., Munteanu M. V. (2016). Exploitation of hunting and fishing tourism in Galati county, Romania. Present Environment and Sustainable Development. Vol 10, No 2, 195-206.

5. Crosmary W. G., Côté S. D., Fritz H. (2015). The assessment of the role of trophy hunting in wildlife conservation. Animal Conservation 18, 136–137.

6. Florijančić T., Bošković I., Ivasić M., Godina G., Šprem N., Pintur K., Manojlović L. (2010). Aktualna problematika lovstva iz perspektive agronomske struke. Zbornik radova. 45. hrvatski i 5. međunarodni simpozij agronoma. Opatija, 11-21.

7. Freytag A., Vietze C. (2010). Can nature promote development - The role of sustainable tourism for economic growth. Jena Economic Research Papers 2010 – 008.

8. Frković A. (2008). Reintrodukcija divokoze na sjeverni Velebit. Šumarski list, 11-12: 543-550.

9. Frković A. (2014). Introdukcija jelena aksisa (*Axis axis* Erxleben 1977.) u Hrvatsko primorje 1953. g. Šumarski list, 9-10: 489-498.

10. Frković A. (2017). Priručnik za ocjenjivanje lovačkih trofeja. Hrvatski lovački savez. Zagreb.

11. Gačić P. D., Prentović R., Pilipović V., Ostojić M. (2015). Hunting tourism and safety aspects of hunting fauna use in Serbia. Glasnik Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Beogradu. 45-54.

12. Gonan Božac M. (2008). SWOT analiza i TOWS matrica - sličnosti i razlike. Economic research - Ekonomska istraživanja, Vol 21, No 1. 19-34.

13. Grospić F., Martić D., Reindl B., Sovilj Đ., Tucak P., Udovičić A., Vidović M. (2011). Lovstvo. Pučko otvoreno učilište HUBERT, Split.

14. Grubešić M. (2006). Uzgojna područja za jelena, divokozu i divlju svinju na području Republike Hrvatske. Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

15. Janicki Z., Slavica A., Konjević D., Severin K. (2007). Zoologija divljači. Sveučilište u Zagrebu, Veterinarski fakultet, Zagreb.

16. Konjević D. (2008). Srna obična - od uzgoja do visokovrijedne namirnice. Meso, Vol X, 52-58.

17. Krapinec K., Grubešić M., Šegrt V., Maričić K. (2006). Trofejni parametri muflona (*Ovis ammon musimon* Pallas, 1811) u državnom lovištu VIII/6 „Kalifront“. Šumarski list br. 11–12, CXXX (2006), 523-531.

18. Krapinec K., Konjević D., Brezovac I., Manojlović L., Severin K., Njemirovskij V., Grubešić M., Tomljanović K. (2011). Odnos morfoloških osobitosti veprovih kljova i pouzdanost metoda za procjenu dobi. Šumarski list, 1-2, CXXXV (2011), 7-18.

19. Krapinec K., Mičija M., Bukovski M., Pintur K. (2013). Usporedba trofeja europskog muflona (*Ovis gmelini musimon* Pall.) iz sredozemnog i kontinentalnog dijela Hrvatske. Radovi Hrvatskog Šumarskog instituta. 45. (2): 117–144.

20. Kallai K., Skobrak Bodnar E., Bodnar K. (2016). The marketing of hunting tourism through the Internet in Hungary. Lucrări Ştiinţifice, Vol 18, No 3, 121-129.

21. Marchand P., Redjadj C., Garel M., Cugnasse J.M., Maillard D., Loison A. (2013). Are mouflon (*Ovis gmelini musimon*) really grazers? A review of variation in the composition of their diet. Mammal Review. 43: 275-291.

22. Marković V., Davidović N., Armenski T., Bradić M. (2012). Principles of sustainable development of hunting tourism in Vojvodina region. Geographica Timisiensis, Vol 21, No 1, 77-89.

23. Mayaka T. B., Hendricks T., Wesseler J., Prins H. H. T., (2005). Improving the benefits of wildlife harvesting in Northern Cameroon - a co-management perspective. Ecological Economics, 54, 67-80.

24. Milojica V., Drpić D., Nakovski D. (2014). Razvijanje lovnog turizma - nova perspektiva ostvarenja konkurentnosti ruralne Hrvatske. ResearchGate. [online] <https://www.researchgate.net/publication/278667785>. Pristupljeno 24. srpnja 2018.

25. Naidoo R., Weaver L. C., Diggle R. W., Matongo G., Stuart-Hill G., Thouless C. (2016). Complementary benefits of tourism and hunting to communal conservancies in Namibia. Conservation Biology, Vol 30, No 3, 628–638.

26. Nygard M., Uthardt L. (2011). Opportunity or threat? Finnish hunters' attitudes to hunting tourism. Journal of Sustainable Tourism, Vol 19, No 3, 383-401.

27. Rajko M. (2013). Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. Oeconomica Jadertina 2/2013.

28. Reindl B., Šprem N., Florijančić T., Bošković I., Pintur K. (2011). Varijabilnost rasta jelena lopatara (*Dama dama* L.) u Nacionalnom parku Brijuni. Zbornik sažetaka. 46. hrvatski i 6. međunarodni simpozij agronoma. Opatija, 196-197.

29. Ristić Z., Sajko G., Simat K., Matejević M. (2013). Comparative review of hunting tourism in the Czech Republic and Hungary. Researches Review DGTH 42, 205-220.

30. Šprem N., Treer T., Safner R., Florijančić T., Bradić A. (2007). Fenotipske osobine divljih svinja i križanaca s divljim svinjom. Sažetak radova. 42. hrvatski i 2. međunarodni simpozij agronoma, Opatija, 184-185.

31. Šprem N., Blažina D., Florijančić T., Treer T., Prekalj G. (2008). Jelen aksis (*Axis axis*) u Nacionalnom parku Brijuni. Journal of Central European Agriculture, Vol 9 (2008) No 2, 317-322.

32. Šprem N., Fabijanić N., Protrka K., Popović Z., Bulić A., Šabić B. (2011). Primjena senzornih kamera u procjeni gustoće populacije divokoze u Parku prirode Biokovo. Journal of Central European Agriculture, Vol 12 (2011) No 4, 577-584

33. Tarnaj I. (2000). Stanje i perspektive lovnog turizma u Republici Hrvatskoj. Hrvatske šume, godina IV., No 46-47, 32-34, ISSN 1330-6480.

34. Timarac Z. (2011). Rogovlje i rogovi - sličnosti i razlike. Hrvatske šume, godina XV., No 169-170, 44-45, ISSN 1330-6480.

35. Tončić J., Šoštarić B., Vicković I., Tarnaj I. (2006). Zdravstveno i genetičko stanje divljih svinja u Hrvatskoj. Rad. Šumar. inst. Izvanredno izdanje 9: 223-236, Jastrebarsko.

36. Willebrand T. (2009). Promoting hunting tourism in north Sweden: options of local hunters. European Journal of Wildlife Research. 55(3), 209-216.

Životopis

Dominik Đurašin rođen je 14. svibnja 1994. godine u Zagrebu. U Samoboru 2005. godine upisuje tečaj njemačkog jezika, a završava 2011. godine sa stupnjem B1 - samostalni korisnik, u razumijevanju, govoru i pisanju. Srednju Ekonomsku, trgovačku i ugostiteljsku školu, smjer ekonomist, upisuje 2009. godine i završava 2013. godine s odličnim uspjehom. U jesen iste godine na Veleučilištu u Karlovcu upisuje preddiplomski studij „Lovstvo i zaštita prirode“, koji završava u rujnu 2016. godine obranom završnog rada pod nazivom „Usporedba istrošenosti zubi srne obične (*Capreolus capreolus* L.) ovisno o vegetacijskom pokrovu staništa na području Istarske županije“. Akademske godine 2016./2017. upisuje diplomski studij „Ribarstvo i lovstvo“ na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 2012. polaže lovački ispit.

Kontakt e-mail: dominik.durasin@gmail.com